

evangélikus

81. évfolyam, 25. szám
2016. június 26.

élet

**Nem kell
megijedni
az élettől**

Interjú Vári Zsolt
festőművésszel

16. oldal

20.

TŐLED JÓ!

NAPVETŐ

KALANDTÁBOR

3-8. OSZTÁLYOSOKNAK

2016

HŐSKOR

AUGUSZTUS 7-13.

PILISCSABA

WWW.KOSZI.NET

FACEBOOK.COM/KERESZTENYONKENTESEK

JUBILEUMI ÉV
2015. 11. 01. - 2016. 10. 31.

Az egyház kinyújtott karjaként szolgálni

Fennállásának huszonötödik évét ünnepli idén a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet. Lehel László elnökgazdát a kezdetekről, a segítségnyújtás nemzetközi és hazai lehetőségeiről, az érdekérvényesítésről, jövőbeni tervekről, valamint a szervezet filozófiájáról kérdeztük.

„Színeváltozásunk” az Ararát lábánál

Sok bibliai helyen jártam már. Az egyik legmegigézőbb a Noé hajókikötőjének tartott Ararát hegy lábánál tett látogatás volt. Talán azért, mert ez a hely számomra a kegyelmes

– mind a háborúzó, mind a békés nemzeteket magához ölelő –Teremtő óvó tekintetét jelképezi.

Készülünk „A föld sója” találkozóra

Van, amikor egy mai könyvkiadó szemével elemzi a Bibliát, és figyelmeztet: jó-jó, de valami frappánsabb cím kell majd a könyvnek. Esetleg a bankkártyával

fizethető offertóriumra tesz javaslatot. Az ő szájából a húsvéti történet is másképp hangzik, ha „kockáknak” – azaz az okostelefonos, facebookos kamaszoknak – meséli el. Sikeres szerző, élvonalbeli produkciókban dolgozik, de harsány nevetés fogadja poénjait lelkészkonferenciákon, egyházi rendezvényeken is. Az evangélikus Kövesdi Miklós Gábor író-humoristával, műfordítóval találkoztunk.

Nem kell megijedni az élettől

Vári Zsolt festőművésszel az 1990-es évek elején találkoztam Tiszadobon, ahol állami gondozottként élt. Első kiállítását a Budapest-Kelenföldi Evangélikus Egyházközség gyülekezeti termében rendeztük. Azóta szerteágazó tevékenységet folytat: a festés mellett állami gondozott gyerekeken segít, pályázatokat ír ki számukra...

Hullámhossz

Arra gondoltam, keseregtek kicsit a hazai közoktatás színvonalának látványos csökkenésén, de aztán eszembe jutott, hogy nálunk a pedagóguspálya mára teljesen elnöiesedett. Eről meg az, hogy a Lett Evangélikus Egyház zsinatának döntése értelmében nők nem végezhetnek többé lelkészi szolgálatot... Persze „csak kötve hiszem”, hogy e három tényt összefüggésbe szabadna hozni, azt azonban – lelkész szülők gyermekeként – biztosan tudom, hogy e kérdésben sem az olvasók, sem az egyházvezetők többségével nem sikerülne közös hullámhosszra kerülnöm. Legkevésbé azokkal, akik június 17-én a budapesti Deák téren fejezték ki – Luther-kabátot öltve – szolidaritásukat a lett lelkészakkal. Még szerencse, hogy a mi egyházunkban az ember és ember közötti „összehangolódásnál” előrébb valónak tartjuk az Úristenre való hangolódást, úgyhogy alább most inkább erről!

Induljunk messziről! Bár sokakat éppen hogy a karosszékekben marasztal az egy hónapon át zajló labdarúgó-Európa-bajnokság, a focilázbán nem szenvedőket okkal csábítja kirándulni minél távolabbra a végre valóban beköszöntött nyár. Magazinunk mostani száma mindenesetre „kirándít” távoli tájakra. Norvégiától Törökországon is túl ívelő kitekintésünket azonban – mint mindig – ezúttal is a betekintés szándéka vezérli. Úgy vélem, a keresztény ember kíváncsiságát alapvetően általában is mindenütt a tanulás, a hitben való elmélyülés lehetősége iránti vágy motiválja. Nemcsak a jó pap, de az igehirdetés hallgatója is holtig tanul, s ezt még a vakációk időszakában sem kell felednünk.

Engem mint a lapban megjelenő írások – többnyire legelső – olvasóját még ma is mindig örömmel tölt el, hogy nincs az a kézirat, amelyikben ne botlanék valami új, elgondolkodtató mondatra, információra. Őszintén remélem, így vannak ezzel a (mifélek a legforróbb kánikulában is súlyos, fekete Luther-kabátot ölteni kényszerülő) evangélikus prédikátorok hallgatói is. Mert nemcsak jól olvasni, de „jól hallgatni” is érdemes megtanulni, hiszen Isten igéjét csak az hallhatja, „akinek van füle a hallásra”.

Nyargaljunk, kiránduljunk, pihenjünk hát nyitott szemmel és nyitott füllel! Ha lelki antennánkkal az Úrra vagyunk hangolódva, akkor mindenben fel fogjuk fedezni őt, és mindenből tanulhatunk tőle. És ebben legalább mindnyájan egyetérthetünk. Még ha esetleg – például a magyarok vagy a lettek – mást és mást olvasnak is ki a tanultakból.

● T. PINTÉR KÁROLY

A zene szárnyán – fölfelé

Sokféle zene szól ma körülötünk. Van, hogy hamiskásan hangzik, máskor éktelenül zajosan dübörög. Az utca emberre kevés olyan muzsikára találhat manapság, amely nemcsak a fülét, hanem a lelkét is megérinti.

Akik figyelemmel kísérték a Duna Televízióban a *Virtuózok* címmel megrendezett, a világon egyedülállóan új, klasszikus zenei tehetségkutató versenyt, tanúi lehetnek annak, hogy a zene olyan nyelv, amely az emberi szónál is érthetőbben fejezi ki a lélek érzéseit. A muzsika visszhangra talál egy másik ember lelkében, és szárnya-in fölfelé emeli. A zene értékéről maga Luther is megnyilatkozott, amikor azt írta: „A teológia után a zenének adom a legmagasabb helyet és a legnagyobb tiszteletet.” (Gerzsenyi László fordítása)

A *Virtuózok* versenyén több héten keresztül számos fiatal tehetség mutatkozott be. Olyanok, akik már kora ifjúságukban elkezdték kamatoztatni a fentről kapott ajándékot. Köztük csodálhattuk Kökény Tamás hangszertudását, aki nagybőgőjén kápráztatta el hallgatóit. Ő kivételes tehetség, aki génjeiben hordozza az őseitől örökölt muzikalitást. Ahogy a zsűrizéskor elhangzott: őstehetség. Nem vé-

letlenül lett ő a finálé győztese. Nagybőgőjét szólóhangszerként használta. Érzéssel játszott nagybőgőjén, amelyről legtöbben idáig úgy hitték, hogy csak a zenekar basszus szólámát hivatott megszólaltatni. Már Piazzolla műve, az *Oblivió*n és Paganini *Mózes variációi* is elbűvölték a hallgatókat, éppúgy, mint a kiváló zeneértő zsűrit. Tamás arcáról leolvasható volt, miként éli át a lelkén átszűrt és a hangszerén megformált muzsika finomságait. Élvezte a zenét, amelyet nemegyszer a „negyedik fekvésben” szólaltatott meg. Arckifejezései láttatták az érzéseit, zenélésének átéltsége visszatükröződött a zsűritagok arcáról is.

A finálé záródarabjaként John Williams *Schindler listája* című filmzenéjét játszotta. Az előadás mesterien adta vissza a zeneszerző által megkomponált mély líraiságot. A megindító zene a nagybőgő negyedik fekvésében is felidézte bennünk a film drámaiságát, ártatlan emberek élet-halál harcát, és hirdette, hogy a gonoszság felett győzhet az irgalom.

Kökény Tamás előadása a „musica sacra” soraiba emelte ezt a filmzenét, mert, ahogy az egyik zsűritag mondta: „Tamás a mennyországban bőgőzött.”

● MAROSI NAGY LAJOS

Oratio œcumenica

Úr Jézus Krisztus, aki azt parancsoltad Péternek, hogy evezzen a mélyre, és ott mutattad meg hatalmadat, hadd hozzuk elő most szívünk-ből-elménk-ből a mélyben lévő dolgainkat! S kérünk, hogy mutasd meg rajtunk hatalmadat.

Könyörgünk egyházadért. Te elhívtad apostolaidat, hogy emberhalászokká legyenek. Abban a reményben fáradozunk, hogy te formálsz bennünket „emberhalásszá”, akik Életre gyűjtik össze a választottakat. Add lelkészeinknek ígéretet, hogy azt tisztán hirdessék! Imádkozunk közösségeinkért, hogy ígéretet örömmel hallgassák. Könyörgünk testvéreinkért a világban, különösen azokért, akiket hitükért üldöznek, hogy hitükben megálljanak mindvégig.

Könyörgünk azokért, akik nem hisznek benned. Különösen üldözöinkért és ellenségeinkért könyörgünk. Törd meg a gonosz erejét, és tárd fel előttük kegyelmed hatalmát! Ahogy bennünket hitre hívtál, úgy szólítsd meg őket is ellenállhatatlanul!

Könyörgünk azokért, akik terheket viselnek. Gyógyítsd meg a beteget, erősítsd a megfáradtakat, vigasztald a sírókat! Tégy késszé bennünket arra, hogy bőkezű gondviselésedben bízva tudjunk a rászorulóknak mellé állni! Taníts Lelkéd a szeretet leleményességére!

Könyörgünk a világért. Add békét nekünk, és tégy késszé arra, hogy mindenkivel megbékéljünk! Vezetőinket vezesd erőddel a te utadon! A természet erőin uralkodjál, és késztesd bennünket arra, hogy hűséges gazdái legyünk teremtett világodnak!

Kérünk téged a fiatalokért, akik befejezték ezt a félét. Áldd meg konferenciáinkat, táborainkat, a Szélróza fesztivált! Adj pihenést az iskolaidő után tanulóknak és tanároknak egyaránt! Mutasd meg jelenlétedet, hogy munkánkat és pihenésünket te teszed gazdaggá!

Hallgass meg minket, Urunk, aki többet és jobbat adsz nekünk, mint mi kérni és remélni tudunk. Tied a dicsőség örököké! Ámen.

Kövessen bennünket a Facebookon is: facebook.com/evangelikus
Magyarországi Evangélikus Egyház – Életközelen vagyunk

Hogyan ítéljen a Bíró?

Férfitársaim nem kis örömeire ki-
tört az Európa-bajnokság, sőt
nagy meglegedésünkre annyi
év után a magyar csapat is kint
van a kontinensversenyen. Erő-
sen bizakodunk, és reméljük, nem lesznek
nagy csalódásaink. Persze már az is öröm-
teli, hogy kijutottunk Franciaországba. Na,
de nem azért hozom elő a példát, hogy az
esélylatolgatásaimmal terheljem az olvasót,
elvégre a foci tipikusan olyan dolog, amely-
hez „mindenki ért”, és mindenkinek meg-
van a saját véleménye róla. A legnagyobb
vitákat, megítélésbeli különbségeket első-
sorban azonban nem is a játékosok teljesít-
ménye szokta kiváltani, még csak nem is a
nézőtéren szurkoló drukkerok buzdító vagy
elmarasztaló magaviselete, hanem: a bírók
ténykedése.

Így – az Európa-bajnokság idején – Ezé-
kiel próféta „tudósítását” olvasva (18,20–
23) is arra kell gondolnunk, hogy már Izra-
el népe is azt találta mondani: szemüveget a
bírónak! Mindenek Bíróját, a teremtő Istent
vádolták azzal, hogy egy-egy – szerintük –
rossz döntésével kedvezőtlenül befolyásolta
életük „nagy meccsét”. Hogy tudniillik: ha
ott és akkor a nagy Bíró másképp dönt, be-
fújja vagy nem fújja be a szabálytalanságot,
észreveszi vagy nem veszi észre a csalafinta-
ságokat, akkor minden egészen másképp is
alakulhatott volna.

Bizony, gyakran fogjuk majd ezen az
Európa-bajnokságon is kijelenteni az
egyed mérközéseken, amikor a csapatunk
(akár a magyar, akár egy másik, amelyik-
nek szurkolunk) valami sérelmet szenved
el, hogy alapvetően a bíró a hibás. Csak
mert alkalomadtán befújta a tizenegyest;
egy másik esetben meg nem vette észre a
lest vagy a szabálytalanságot; az egyik csa-
patnál mindent elnézett: „lejtett a pálya”;
máskor meg a saját csapatunkkal szemben
(főleg, ha az a meccs végén kikapott) bez-
zeg nem volt elnéző.

Kedvenc szavunkká lett – nemcsak a
fociban, de egész életünkben – a „bezzeg”
szó. Tudom, mint minden példa, ez is sán-
tít egy kicsit, elvégre a focibíró is csak em-
ber, vagyis tévedhet. Isten viszont nem té-
vedhet. Ennek ellenére számonkérésünk
igencsak gyakori: ő igenis tévedett, ő a hi-
bás, miatta ment el a „meccs”, a mi jelké-
pes kilencven percünk. Következtelen. És

felugrunk a „kispadról” – mondjuk, a fo-
telünkből –, és felrúgott vagy a felrúgást
megjátszó játékosként rákiáltunk Isten-
re, hogy mit képzél. Mert nem igazságos,
nem hoz jó döntéseket, mármint nem nek-
ünk megfelelőket.

Amikor egy másik, amúgy istentelen
embernek jól megy, akkor a hívó is felcsat-
tan: nem igazságos az Úr! A tisztességtel-
en eszközöktől sem visszariadóknak min-
den flottul megy, bezzeg nekünk mit ad?
A törtető, az átgázoló érvényesül, az aláza-
tos hívó bezzeg nem. Miért nem veszi már
elő Isten a sípját, és fújja le mások szabály-
talanságát?!

Hoppá, talán épp itt van a kutya elás-
va! Itt a lényeg. A „másokét”. És a magun-
két? Biztos, hogy mi olyan jók vagyunk?
Biztos, hogy fellöktek, buktattak minket?
Most ki csúszott be kinek? Vajon nekünk
nincsenek meg a kifinomult, talán nem is
annyira látványos és amúgy is kiválóan
megideologizált módszereink arra, hogy
előbbre jussunk, érvényesüljünk a mások
kárán?

Biztos, hogy jó, ha azt kívánjuk, hogy
Uram, légy már következetes?! Merthogy
ezen a következetességen mi többnyire
azt értjük, hogy legyen már az Isten elfo-
gult a mi javunkra, mit számít, ha egyúttal
a mások kárára. És igen, ha úgy vesszük,
akkor tényleg következtelen az Úr. Mert-
hogyan tényleg nem azt adja, amit megérde-
melnénk, hanem – szeretetéből fakadóan
– újra és újra megkegyelmez. És mekkora
szerencsénk van, hogy ő ilyen!

Erre azért ne appelláljunk mindenáron.
Istent nem játszhatjuk ki, és nem kerülhet-
jük meg előírásait csak azért, mert úgyis az
az egyetlen dolga, hogy megbocsásson. Isten
kegyelme nem olcsó kegyelem. Amikor
piros lapot kívánunk a másik csapatban ját-
szónak, akkor jó lenne érzékelnünk, hogy
hányszor kellett volna már bennünket kiál-
lítani a Bírónak. De nem tette meg.

Igazán segíthetne többet is? Állhatna
jobban a pártunkon? Fújhatna már egy ki-
csit jobban is nekünk? Miért? Nem ezt te-
szi állandóan?

• GABNAI SÁNDOR

Szentháromság ünnepe után 5. vasárnap – 1Pt 3,8–15(16–17)

Bakancslista helyett

Bevezetés: Az élet nélkülem. A huszonhárom éves Anna életében első látásra nincs semmi rendkívüli. Édesanyja házának kertjében, egy lakókocsiban él két kislányával és férjével. Hogy eltartsa a családot, éjszakánként takarítani jár. Egy napon minden megváltozik körülötte – és főleg benne. Munkahelyén rosszul lesz, kórházba kerül. Az orvos közli vele: halálos beteg, alig pár hónapja van hátra. Anna úgy dönt, hogy minderről semmit sem mond el családjának. Hazamegy, leül, és elkészít egy listát az utolsó tíz dolgról, amelyet még meg kell tennie, mielőtt meghal: kazettákon rögzíteni a születésnap üzeneteket kislányainak tizenyolc éves korukig; meglátogatni az apját a börtönben; megismerni egy másik férfi ölelését... Anna belekezd terveinek megvalósításába, és pontról pontra mintegy előkészíti a halálát. Elképzeli, milyen lesz az élet nélküle.

Az Isabel Coixet által írt és rendezett film címe: *Az élet nélkülem*. A film, amelynek rövid bevezetőjét olvashattuk az imént, nem nélkülözi a finom humort, és úgy tud komoly dolgokat mondani a halálról, hogy közben végig az életigenlésről szól:

KÉPUNK ILLUSZTRÁCIÓ

hogy milyen szép is tud lenni az élet, mennyire fontos is az, hogy az ember különbséget tudjon tenni aközött, ami valóban fontos, és ami nem az. Amit meg kell tenni, és amit nem. Ami jó, és ami rossz. Elgondolkodtál már azon, vajon milyen lenne az élet nélküled? Felkészültél rá? E szerint mondd ki a szót, teszed meg, amit megteszel?

Tárgyalás: Az élet nélküle. Péter első levelének harmadik fejezete nagyon izgalmas „triót” szólaltat meg. Három téma: a házastársak megbecsülése; az Istennek tetsző élet jócselekedetei; Krisztus haláláról, feltámadásáról és a kettő közötti „pokoljárásról” szóló hitvallás. Ebben a kontextusban különösen is megrázó végig gondolnunk, vajon létezik-e bármilyen olyan a vilá-

gon, amivel kapcsolatban ki tudjuk mondani: az életnek eme területéhez nincs köze az Istennek. Létezik-e, és ha igen, miként valósul meg egy olyan élet, amely teljesen nélküle zajlik? A döntések, a krízisek, a drámák, az örömök, az emberi kapcsolatok, a hitéletünk alaptanításai vagy éppen a „jót tenni jól” alapvető etikai kérdésfelvetései.

Péter levelének szerzője nem fél szembesülni és szembesíteni levelének olvasóit: vajon valóban értik-e, mi is az Isten akarata az ő életükben? És a válaszok elég egyértelműen afelé mutatnak: dönteniük kell. Nem lehet két kapura játszani, nem lehet simulekony kereszténynek lenni. Aki Krisztust követi, döntenie kell. Szavakkal, de még inkább tettekkel. Folyamatos készenlétben, hittel, bizalommal, békességgel. Helyt kell állni – és ez nemcsak a Jézust követő első generációk esetében volt, de a mi életünkben is így van. Áldást mondani arra, aki ellenünk fordul. Könyörültesnek, együtt érzőnek, alázatosnak lenni a felebarátunkkal, jót cselekedni, amikor beszélni sokkal könnyebb lenne. Mert csak akkor hiteles a mi kereszténységünk, ha irgalmas, lelkiismeretes,

ha nem korszerű, hanem Jézus-szerű tettekben ölt testet. Éppen a testté lett Ige örömhíréből erőt merítve. Éppen őmiatta, akinek követése nem egy vasárnapi hobbi – ahogyan azt sokszor a jóléti kereszténység tapsviharral erősíti meg –, hanem minden percünket átfogó, reális, naponkénti Istenhez térés. Mert az élet nélküle – tulajdonképpen nincs is.

Befejezés: Az élet vele. „Végül pedig legyetek mindnyájan egyetértők...” – szól mai igeszakaszunk felütése, amely itt és most tudatosan kerül ezen írás végére. Mert végül – és ezt a levél szerzője nagyon pontosan ismeri és hirdeti is – nagyon kevés dolog számít az életben. Ez a gyászolókkal való minden egyes beszélgetésből kiderül. Vagy amikor valaki az életének a mélypontját éli meg egy betegség, törés, egy nem várt fordulat miatt, egy hosszú távú utazás, költözés kapcsán. Amikor kiderül: egy bőröndbe belefér, ami igazán kell. Amit a Péter-levél írója üzen: ez a bizonyos kevés, ami igazán kell az Isten akarata szerinti élethez. Hogy harmóniában legyen az életünk vele. A nagybetűs Élet: vele. Vele, aki Jé-

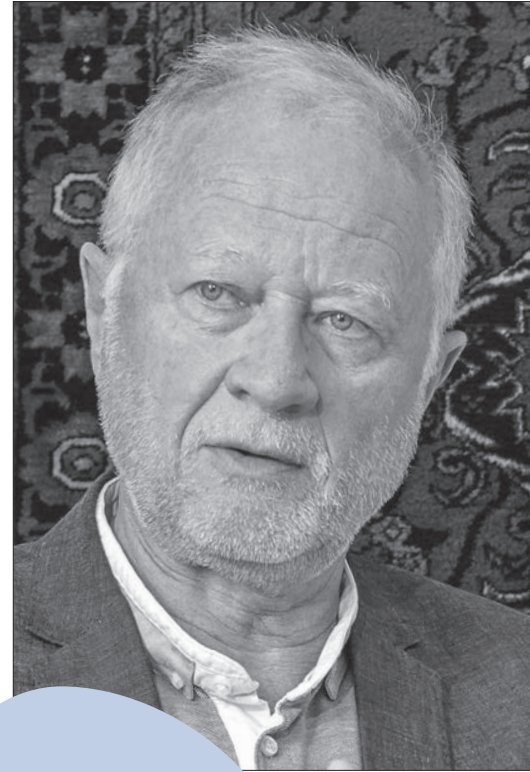
zusban nemcsak azt mutatta meg, merre van az élet útja, hanem benne az is tisztává lett: ő az Élet maga.

Micsoda örömhír ez a nyár kellős közepén! Frissesség a feltöltődés időszakában! Megerősítés, amikor újragondoljuk, hogyan tovább, kivel igen, és kivel nem. Amikor fohászunk belső szobánk nyári csendjében: én Uram, én Istenem, veled igen!

● GÁNCS TAMÁS

Végül: Úti áldás – bakancslista helyett. „Az ember azt kívánja, hogy úgy olvashassa magát, mint egy szöveget, amely jelent valamit” – írja Safranski egy helyen. Az Úr Jézus Krisztus áldása és útmutatása kísérelje olvasásunkat, minden, hitből fakadó jöttünket mindhalálig! Ámen.

Az egyház kinyújtott karjaként szolgálni

Beszélgetés Lehel Lászlóval

– A szervezet immáron országos intézményhálózatot mondhat magáénak, közel negyven országban indított segélyprogramokat, folyamatosan segíti a nélkülözőket és a bajbajutottakat itthon és a határokon túl. Hogyan indult ez a ma már nemzetközileg is elismert szolgálat?

– Rendkívüli és rendkívül áldott időszak állt elő az 1980-as évek végén. Egyrészt a rendszerváltozás számos lehetőséget megnyitott, másrészt az egyházaknak kihívásokkal is szembe kellett nézniük. Példának okáért az erdélyi menekültek érkezésével. Az evangélikus és a református felekezetben egyaránt azzal szembesültünk, hogy a budapesti gyülekezetek teljes kapacitásukkal az erdélyi magyarokat segítik: menekültek tucatjai laktak a parókiákon és a templomok környékén. Egy idő után látszott, hogy az egyes gyülekezetek hosszú távon nem fogják bírni ezt a terhet. Ez volt az első felismerés. A második pedig, hogy az egyház struktúrája sem képes megoldani ennek a hullámnak a kezelését. A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának a főtítkáráként kaptam ekkor azt a megbízást, hogy készítsünk egy projekttervet, amely segíti az egyházak menekültügyi munkáját.

Fennállásának huszonötödik évét ünnepli idén a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet. Lehel László elnök-igazgatót a kezdetekről, a segítségnyújtás nemzetközi és hazai lehetőségeiről, az érdekérvényesítésről, jövőbeni tervekről, valamint a szervezet filozófiájáról kérdeztük.

– Kik voltak a megbízók?

– A megbízók az ökumenikus tanácshoz tartozó egyházak: a református, az evangélikus, a metodista, az unitárius, a baptista és az ortodox egyház közösen álltak az ügy mellé.

– Melyek voltak az első lépések?

– Felvettük a kapcsolatot az Egyházak Világtanácsával és számos nagy európai segélyszervezettel. Elmentünk Bécsbe, ahol egy nagy tanácskozáson jelen voltak

a meghatározó nemzetközi segélyszervezetek képviselői is. Letettük eléjük a terünket, amelyet megvitattak, majd elfogadtak. Feladatommá lett, hogy kísérem figyelemmel a projektet, gyűjtssem be az információkat, különböző jelentéseket készítsék. Egy idő után láttuk, hogy átfogó struktúrára is szükség lenne, mert a gyülekezeteknek komoly anyagi és lelki megterhelés ez a segítő szolgálat, s ezt hosszú távon nemigen lehet bírni. ►

– Nem sokkal később az NDK-s menekültek is Magyarországra érkeztek...

– Őket a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, majd Csillebércen a Vöröskereszt segítette nagyon professzionális módon. Ekkorra már nekem is megvoltak a nemzetközi kapcsolataim, így jeleztem a német partnerszervezetünknek, hogy itt alapvetően protestánsokról van szó, ezért nekünk is illene valamit tennünk. Elküldték a Diakonische Werk, a német protestáns segélyszervezet egyik vezető munkatársát, akivel végigjártuk a táborokat, és megkérdeztük, hogy volna-e kifogásuk az ellen, ha mi is elkezdénénk ott tevékenykedni. Kozma Imre atya nagyon nyitott volt, és szívesen látott minket. Ugyanezt a nyitottságot tapasztaltuk a Vöröskereszt táborában is. Pszichoszociális segítségnyújtást indítottunk, amelynek az volt a lényege, hogy minden napra meditációs alkalmakat szerveztünk: zenéltünk, beszélgettünk a jelenlévőkkel. Olyan volt, mint egy klubösszejövetel. Csillebércen egy sátorban, a máltaiaknál templomban tartottuk az alkalmakat. Egy idő után egyre többen jöttek, és egyre több kérdéssel-kéréssel kerestek meg bennünket. Ez is arra inspirált, hogy javaslatot tegyünk az egyházi vezetőknek: itt volna a pillanat, hogy közösen mi is létrehozunk egy segélyszervezetet.

– Így alakult meg tehát a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet?

– Sorozatos megbeszélések után került sor az alapításra. Még az Egyházak Világtanácsának véleményét is kikértük, s ők kifejezetten üdvözölték, hogy létrejőjön Magyarországon egy ilyen ökumenikus jellegű szervezet. Ebben a térségben azóta is csak Újvidéken van hasonló. Azt gondolom, ez rendkívül fontos üzenet volt a magyar társadalom felé is. Hiszen kifejeztük, hogy közösen akarunk szolgálni.

– Bár az alapítói egyházak, az Ökumenikus Segélyszervezet egyben a civil társadalom része is...

– A kezdetektől úgy fogtuk fel, hogy a segélyszervezet az egyházak kinyújtott karja. Ugyanakkor az is világos számunkra, hogy munkánk nem missziói tevékenység. Az egyházak missziói tevékenysége más formában zajlik. Mi a keresztény alapelveket és a nemzetközi normákat figyelembe véve végezzük tevékenységünket. Az mindenkinek világos, hogy az Ökumenikus Segélyszervezetnél egyházi háttérű segítségnyújtásról van szó, de fontos a különbségtétel. Amikor már nemzetközi szinten kell például a migrációt koordinálni, vagy amikor nemzetközi se-

Belső menekültek segélyezése (Ukrajna, Zaporizsja, 2015)

gélyakciót kell végrehajtani, akkor ránk van szükség. Ilyen az is, amikor újfajta társadalmi kihívásokra kell választ keresni, mint például a drog vagy a társadalmi reintegráció bonyolult folyamata. Nem biztos, hogy ezek kezelhetők lennének hagyományos egyházi keretek között.

– A segélyszervezet céljai bizonyára a kezdetektől változatlanok.

A szűkséget szenvedő emberek megsegítése és bizonyos értelemben a „melléjük állás” a fő tevékenységünk.

– Sok minden változott, számos új kihívással találkoztunk, rengeteg akción volt, de hitvallásunk ugyanaz maradt. Mára látjuk, hogy a kezdetekkor jól mértük fel, mi az, ami hosszú távon kiegészítheti az egyházak rendkívül fontos szociális tevékenységeit. Megtaláltuk azokat a pontokat, ahol segélyszervezeti munkára van szükség. Alapszabályunk preambuluma kimondja, hogy a szűkséget szenvedő emberek megsegítése és bizonyos értelemben a „melléjük állás” a fő tevékenységünk. Akár odáig menően is, hogy ellássuk a rászoruló jogainak a képviselését, és fel is szólaljunk az érdekében. Fontosnak tartjuk, hogy mindezt borszínre, hitbéli meg-

győződésre és világnézetre való különbségtétel nélkül végezzük.

– A kezdeti kis munkatársi csoport mára több mint háromszáz főállású alkalmazottat foglalkoztató közösséggé nőtt, és a hazai és a nemzetközi tevékenységet elnézve még ez a szám is szinte kevésnek mondható. Ugyanakkor nem számoltuk hozzá a rengeteg önkéntest. Hogyan épül fel a segélyszervezet csapata?

– Vannak folyamatok, amelyeket az ember előre lát, és vannak, amelyeket nem is sejt. Azt nem állíthatom, hogy a kezdet kezdetén tudtam, mi lesz a segélyszervezetből tíz vagy húsz év múlva. Egy dolgot éreztem: ebbe az ügybe bele kell állni, csinálni kell, és szüntelenül meg kell tölteni tartalommal. Az indulásnál fontos volt, hogy olyan munkatársakkal tudjam elkezdni a munkát, akiket ismerek. Meghatározó munkatársaim többsége ma is gyakorló egyháztag. Miközben a háromfős csapatból több mint háromszáz tagú főállású munkatársi gárda lett, új szempontok is fontos szerepet kezdtek játszani, hiszen számos szakmai követelménynek is meg kell felelni. Állami előírás is, hogy például a családok átmeneti otthonában vagy egy hajléktalanszállón milyen kritériumoknak kell megfelelni. Így túlsúlyba kerültek azok a munkatársak, akiknek szociális szakirányú képzettségük van. Valljuk, hogy az általunk vállalt feladatokat professzionálisan kell elvégeznünk. ►

Ételosztás Csepelen (2015)

– A MÖS a szociális ellátórendszeren belül számos területen kimagasló szolgálatot végez. Tudjuk azonban, hogy az érdekérvényesítés is nagyon fontos.

– A huszonöt év munkája magával hozta, hogy a segélyszervezetnek erős érdekérvényesítő tevékenysége lett. Ma már ott tartunk, hogy a szociális szférát érintő döntések előkészítésénél bizonyos esetekben lehetőségünk van a törvényjavaslatokat „észrevételezni”. Több javaslatunk

is volt, amelyek később bekerültek a törvényekbe. Ne gondoljuk, hogy a politika azért van, hogy mindent megcsináljanak helyettünk! A politikusoknak a többi között az a dolguk, hogy olyan irányba segítsenek haladni, amilyenbe szeretnénk.

– A magyarországi szociális helyzetet tekintve elsősorban melyik területen sürgetne változást?

– Jelmondatunk összefoglalja célunkat: „Étel, otthont, esélyt!” Ezek közül az esélyt

emelném ki. Az esélyteremtés ma hihetetlenül fontossá vált. A kiút érdekében újra kell szocializálni a társadalom periferiájára szorult embereket. A Kádár-rendszerben, majd a rendszerváltás után is egy ideig úgy szocializálódtak az emberek, hogy „minden jár”. Kialakult egy olyan réteg, amely ezt megszokta. Természetes lett, hogy úgyis kapnak majd szociális segílyt. Ezen változtatni kell! Az emberekben levő szunnyadó képességet mobilizálni kell annak érdekében, hogy újra talpra tudjanak állni.

– Ilyen szempontból jó megoldásnak tartja a közmunkaprogramot?

– A közmunkaprogram jó kezdet, hiszen valamilyen rendszerességet hoz az emberek életébe. A családok átmeneti otthonaiban ma is nagyon komoly küzdelmeink vannak azokkal, akik nem szokták meg, hogy reggel elkezdődik a munka, vagy hogy a gyermeküket mindennap el kell küldeni az iskolába. A mi törekvéseink arra irányulnak, hogy a periferiára került emberek felelősen tudják élni az életüket. Hogy valóban képesek legyenek az önálló és teljes életre. Erre jó példa a Somogy megyei Kastélyosdombon működő modellprogramunk. Ott felújított házakban helyezünk el olyan családokat, amelyek hosszú éveken át az állam intézményi ellátórendszerének körforgásában éltek.

Megérkezett a segélyszervezet adománya Líbiába

Másfél éves mezőgazdasági képzést tartunk nekik, támogatjuk saját háztáji gazdaságuk kialakítását, hogy állatokat tartassanak, elláthassák magukat. Munkát szerzünk nekik, és később is figyelemmel kísérjük az életüket. De a cél az, hogy egy idő után már ne legyen szükségük ránk.

– Tevékenységük kiterjed a humanitárius katasztrófákban való segítségnyújtásra is. A menekültválsággal kapcsolatban mi az Ökumenikus Segélyszervezet álláspontja?

– A mostani válság messze túlmegegy a genfi konvencióban is nevesített menekültügyi problémákon. Jelenleg népvándorlással állunk szemben, és ezt a kérdést nem szabad csupán érzelmi alapon megközelíteni. Max Weber érzelmi és értelmi etikáról beszél. Azt gondolom, hogy nekünk a menekültválságot az értelmi etika oldaláról kell kezelni. Nagyon sok olyan országban dolgoztunk már, ahonnan most áradnak Európa felé a menekültek. Pontosan tudjuk, hogy milyenek ott a feltételek, és azt is tudjuk, hogy nem az üldöztetés a problémájuk. Nincs mindenhol üldöztetés. Viszont rengetegen élnek iszonyatos szegénységben.

– A szegénység és a nyomor is eredményez bizonyos üldözöttséget.

– Csakhogy Európa nincs abban a helyzetben, hogy a világ összes szegényét befogadja. Ha megteszi, akkor Európa is le fog süllyedni. Arra sem lesz majd ereje, hogy támogassa azokat a térségeket, ahonnan most az emberek jönnek. Pedig erre volna szükség.

– Ön szerint mi lenne a legfontosabb lépés?

– Ezt a mai folyamatot meg kell fordítani. Elsősorban a saját országaikban kelle-

Mozgáskoordináció fejlesztése Kastélyosdombón (2016)

ne segíteni a menekülteket. Nincs az rendben, hogy politikai és gazdasági katasztrófákat gerjesztünk, és utána feltesszük a kezünket, mondván, „a menekülteket majd befogadjuk”. Kellő bölcsességgel kell eljárni, és nem szabad azt mondani, hogy mivel valaki menekültnek mondja magát, mindent meg kell tennünk, amit kér. A segítséget természetesen meg kell adni azoknak, akiknek erre szükségük van. Megadjuk mi is, amikor illegálisan jönnek be, és ellátási nehézségeik vannak, de tu-

datában vagyunk annak, hogy ez a folyamat ilyen formában nem tartható fenn.

– Szolgálatát evangélikus lelkészként gyülekezetben kezdte, majd a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtáplálkára lett. Immáron huszonöt éve az Ökumenikus Segélyszervezet vezetője. Miből táplálkozik ez az életpálya?

– A családi gyökerek meghatározók. Nyitott parókián nőtem fel, ahova lehetett jönni segítséget kérni, ahol közösségteremtés folyt. Édesapámtól azt láttam, hogy a gyülekezetnek társadalmi szolgálata is van. Nem ajtók mögött élő, bezárt gyülekezet volt Szombathelyen, hanem megmutatta önmagát a szocializmus idején is. Amikor beálltam a lelkészi szolgálatba, magam is azt éreztem: fontos, hogy a közösségépítésért fáradozzak. Dunaharasztiiban az első szolgálatom alkalmával a kántort és két gyülekezeti tagot találtam. Kérdeztem: „Ez itt a vasárnapi istentisztelet?” Mondták, hogy igen. Amikor eljöttem onnan, akkor már templomot építettünk. Hittem a látogatásokban és a közösség összetartó erejében. Igazából az Ökumenikus Segélyszervezetnél is ez zajlik. Ha a szervezetnek van sikertörténete, akkor az az, hogy mögötte nagyszerű emberek állnak. Profi munkatársak, elhivatott önkéntesek, akik hisznek abban, amit csinálnak.

• GALAMBOS ÁDÁM

Így kezdődött... A nagyharsányi menekülttáborba zömében Bosznia-Hercegovinából jöttek, de Vajdaságból is érkeztek menekültek (1992)

Kenyérfa

Újszerű kezdeményezéssel állt elő a zuglói evangélikus gyülekezet női imaköre: kenyérfát állítottak a templomban. A szép kivitelezésű faoszlop ágaira a Pál apostolnak a galatákhöz írt levelében felsorolt értékeket hirdető füles zsákok, szatyrok kerültek, amelyekbe adományokat lehet elhelyezni.

A Lélek ajándékai. A „szeretet, öröm, békeesség, béketűrés, szíveség, jóság, hűség, szelídség, mértékletesség” (Gal 5,22; Károli fordítás) erényét hirdető színes feliratok nemcsak kellemes színteljesítései a szakrális térnek, hanem gondolkodásra is készíthetnek az elcsendesülés idején. „A rászorulóknak nemcsak az év bizonyos időszakában rászorulóknak, hanem az év háromszázhatvanöt napján!” – hangzott el azon a vasárnapi istentiszteleten, amelyen a gyülekezet lelkésze, Tamásy Tamásné megáldotta a kenyérfát, és megköszönte a létrehozók szeretetteljes, odaadó, önzetlen munkáját, szolgálatát.

Titkon juttatott adományok. Az ötlet lényege, hogy mostantól a templomban folyamatosan rendelkezésre áll egy hely, ahová bárki elhelyezheti az adományát, például akkor, amikor a vasárnapi istentiszteletre jön. Nem kell egyeztetni, nem kell kerülgetni a lerakott, otthagyt adományokat. Nem mellékesen a kenyérfa díszíti a teret, miközben szó nélkül is figyelmeztet keresztényi kötelességünkre, a rászorulóknak megsegítésére. A tele zsákok pedig kifejezetten örömteli látványt nyújtanak, hiszen azt hirdetik: most megint fogunk tudni segíteni néhány rászorulóknak. Tartós élelmiszert, tisztálkodószereket, esetleg fogkefét, mosószert, egyszóval a mindennapi élet kellékeit várják a tartókba, ha lehet, családonként havonta egyszer, de kinek-kinek lelkiismerete és tehetsége szerint. Ami egy családnak talán nem jelent komoly megterhelést, óriási segítség lehet a rászorulóknak. Az összegyűlt javak elosztását a lelkészek vállalták.

Jókedvű adakozók. A testet öltött ötlet gazdái szívesen megosztják tapasztalataikat, ajánlják fel segítségüket az érdeklődőknek mind az asztalosmunka, mind pedig a zsákok kivitelezésében. Hadd terjedjen gyülekezeteinkben a segítségnyújtásnak ez az egyszerű és szellemes formája!

● GYARMATI GÁBOR

Bjørn Olaf Storhaug, a mœrei egyházkerület igazgatója, Fabiny Tamás és Pap Kinga Marjatta; lent Ingeborg Midttømme püspök

Fabiny Tamás püspök
Északi Evangélikus
Egyházkerület

Több mennyet a földön

Ingeborg Midttømme püspök stílusosan norvég mintás pulóvert visel, hátán nagy betűkkel az egyház jelmondata olvasható: „Meir himmel på jorda”, vagyis „Több mennyet a földön”. A kétévente megtartott találkozón vagyunk, amelyen a mørei egyházkerület lelkészei és gyülekezeti munkatársai vesznek részt, közel háromszázan. Mivel másfél évtizede testvéregyházi kapcsolatban állunk, Pap Kinga Marjatta tanácsossal mi is meghívást kaptunk erre a háromnapos júniusi alkalomra.

Ingeborg Midttømme püspök stílusosan norvég mintás pulóvert visel, hátán nagy betűkkel az egyház jelmondata olvasható: „Meir himmel på jorda”, vagyis „Több mennyet a földön”.

A lehetőségek piacán az északon nagy hagyományra visszatekintő missziói szervezetek mutatkoznak be. Örömmel találkozunk Rolf Gunnar Heitmann-nal, a norvég Izrael-misszió vezetőjével, aki régóta kapcsolatban áll a mi egyházunkkal is. Egy nyugdíjas lelkész azzal lép hozzám, hogy jól ismerte a nemrég elhunyt Terray László lelkészt, aki norvégiai szolgálata során is sokat tett a magyarországi és erdélyi evangélikusokért. Finnugor nyelvrokonaink, a számik gyönyörű népviseletben jelennek meg. A Stephanus Alapítvány képviselője arról számol be, hogy mi mindent tesznek a világ üldözött keresztényeiért.

Az első este Ingeborg püspöknek és férjének a vendégei vagyunk. Ablakból pazar kilátás nyílik a tengeröblre és a még ilyenkor is hófedte hegycsúcsokra. Teljes nyíltsággal arról beszélgetünk, hogyan fogadták azt a zsinati döntést, amelynek értelmében a norvég egyház homoszexuális párokat is megesket. Ingeborg a konzervatívnak nevezett püspökök egyik vezéralakjaként soha nem rejtette véka alá véleményét. „Csak sírtam és imádkoztam” – mondja. Megtudjuk, hogy a lelkészeknek lehetőségük van az ilyen esketés visszautasítására, ilyenkor az esperesnek kell szolgálót biztosítani. A döntés elleni tiltakozásként többen ki-

léptek az egyházból, van olyan lelkész, aki a katolikusoknál keres szolgálatot.

Ebben a nehéz helyzetben Ingeborg püspök még intenzívebben látogatja gyülekezeteit. Egy-egy vizitáció keretében akár öt napot is az adott közösségben tölt. Fontosnak érzi azt is, hogy minden évben egy hetet az egyházkerület teológushallgatóival legyen együtt hivatás erősítő találkozó keretében. Jócskán elmúlt éjfél, ám még mindig világos van, amikor szedelődzünk.

A kisváros, Molde egyik szállodájában zajló találkozón *Luther Márton öröksége* címmel tartok előadást. Úgy érzem, főleg annak bemutatását fogadták örömmel, hogy a reformátor igehirdetése mögött milyen mély imádságos gyakorlat állt. Pap Kinga munkatársnőm pedig a konferencia műhelygyakorlatai keretében magyar kórusműveket tanít nagy sikerrel az érdeklődőknek.

2016 nyarán elkerülhetetlen, hogy az Európába érkező menekültekről is szóljon az egyik pódiumbeszélgetés. Itt is Ingeborg viszi a szót, aki a püspöki kar nevében többször kifogásolta a kormány lényegében bevándorlásellenes magatartását. Egy lelkész az hangsúlyozza, hogy nem menekültválságról van szó, hanem az irgalmasság hiányáról. Sok múlik ezért a közösségek, így a keresztény gyülekezetek gyakorlatán. Egy évek óta Norvégiában élő madagaszkári asszony azt kéri a résztvevőtől, úgy éljék meg a hitüket, hogy az vonzó példa legyen a bevándorlóknak. A beszélgetés számos sikeres gyakorlatot mutat be. Az egyik gyülekezet rendszeresen istentiszteleti helyet biztosít kopt keresztényeknek. Egy papné norvégra tanít eritreai menekülteket. Megtudjuk, hogy az általunk is használt szinkrontolmács-berendezést azért vásárolta az egyik gyülekezet, hogy az istentiszteleteken jelen levő menekültek anyanyelvükön hallgathassák a prédikációkat.

Egy őszinte beszélgetés keretében valaki azt mondja: tartott attól, hogy országaink eltérő helyzete, a társadalmainkban megmutatkozó számos különbség negatív hatással lesz a két egyházkerület együttműködésére. Örömmel állapítjuk meg, hogy szó sincs erről. Testvérekhez illően vagyunk képesek egymással beszélni, a különbségeket sem tagadva. Egy-egy ilyen találkozás után jobban tudjuk, miért is kell imádkoznunk. Például azért, hogy legyen több menny a földön. ●

Jó gyakorlatok

Országjáráson a roma szakkollégisták

Sajókaza, Szalonna, Hernádszentandrás, Bódvalenke, Alsózsolca – olyan borsodi településnevek, amelyekhez a romák mélységes nyomorán kívül mára hozzátapadt valami innováció is. A romák felzárkóztatásával foglalkozó szakembereknek, a leszakadó társadalmi csoportok sorsa iránt nyitott és szolidáris érdeklődőknek ezek a településnevek többletjelentést hordoznak: egy-egy próbálkozást a megoldásra.

A Nyíregyházán működő Evangélikus Roma Szakkollégium a hátrányos helyzetből érkező egyetemisták értelmiségivé válását igyekszik elősegíteni. Egyszerre a hátrányok kiegyenlítésével, kompetenciafejlesztéssel, tehetséggondozással, a roma népismeretet is elmélyítő speciális képzéssel, szolgáltatásokkal, ösztöndíjjal szeretné az intézmény elérni, hogy ha már ezernyi nehézséget legyűrve bejutottak a felsőoktatásba, képesek legyenek teljesíteni, váljanak diplomássá. Közben ne fordítsanak hátat az övéiknek, érezzenek felelősséget a többségi társadalom és a kisebbség viszonyáért, a békés együttélés eléréséért.

Nem feltétlenül az a feladatuk, hogy „menjenek vissza” Uszkába, Tiszabezdésre, Tisztaberekre vagy Szalaszendre, hanem teljesedjenek ki majdani mentőtisztként, szociális munkásként, szülésszöknént, védőnőként, tanárként, alkalmazott matematikusként, mérnöként... Életükkel cáfoljanak rá az előítéletekre. S ha túljutnak a sorssal vívott egyéni küzdelmeiken, egyszer majdcsak szárba szökken a most elültetett mag: bízunk kell abban, hogy megtalálják az útját-módját, hol és hogyan tudják segíteni közösségük boldogulását.

Amikor az evangélikus szakkollégium tanulmányi kirándulást szervezett a Sajó völgyébe, a Hernád vidékére, Magyarország legsúlyosabb helyzetű térségeibe, nem a nyomort akarta megmutatni a diákoknak. Azt ők mind pontosan ismerik. Amikor Szalonnán azt hallják, hogy Renátó brillírozik a harsonán, és azt látják, hogy néha kétezer forinttal megy vissza Miskolcra, a zenei tehetségek iskolájába, mert édesanyja huszonkétezer forintból tartja el őt és három testvérét, és folytonos az aggodalom, hogy mikor válik teljesen lehetetlenné

a folytatás, akkor ők csupán saját élethelyzetük egy variánsával szembesülnek.

De csak az ilyen helyben szerzett tapasztalat tudja nekik átélhetően megmutatni, hogyan küzd Szalonnán Horváth Zsolt, egy vasutas roma ember azért, hogy negyvenegy másikkal munkát adjon egy civilszervezet keretei között. 1998 óta dédelgeti magában a reményt, hogy lehetséges eredményt elérni. Alkalmazkodik a mindenkori kormányok szeszélyei szerint kiírt pályázatokhoz, kezdi-hagyja a projekteket, legyen szó települészámolásról vagy a sehova nem vezető tömeges dajkaképzésről, gyümölcsfeldolgozó-oktatásról, és igyekszik életben tartani a tanodát a támogatás megérkezéséig is, az állattartó telepet meg támogatás nélkül is. Látja a zsákutcákat, néha még felhorgad benne

Amikor az evangélikus szakkollégium tanulmányi kirándulást szervezett a Sajó völgyébe, a Hernád vidékére, Magyarország legsúlyosabb helyzetű térségeibe, nem a nyomort akarta megmutatni a diákoknak. Azt ők mind pontosan ismerik.

a méltatlankodás, miért nem tart igényt senki – a legkevésbé a polgármesteri hivatal – az évtizedek alatt kiérlelt tapasztalataira, de nemcsak megtanulta, hanem hirdeti is: szabályokat kell alkotni, és érvényt is kell szerezni nekik. Ígérni nem szabad, mert sosem tudhatod előre, miért nem lehet majd betartani, és mégis muszáj célokat kitűzni a túlélésért.

A hegyek-völgyek szabdalta Borsodban hetven kilométerrel odébb, Hernádszentandrás Üveges Gábor polgármester történelmi távlatokba, társadalmi összefüggésekbe ágyazta ezeknek az apró településeknek, a benne élőknek a megmaradásért, az élhető életért folytatott kilátástalan küzdelmét. „Ott nincs etnikai probléma, ahol

mindenkinek dolga van” – mondta a kilencvenes években tíz, manapság negyven százalékban romák lakta település vezetője. A közösségi házban prezentált PC (politikailag korrekt) előadás akkor telt meg tartalommal, amikor a fiatalok találkoztak a biokertészet vezetőjével, azzal a cigány férfival, aki akár az édesapjuk is lehetne. És a fiatal polgármester szerint itt, a fóliaházak

A SZERZŐ FELVÉTELE

környékén ez az ember mindenkinél mindent jobban tud, ezért szervezi-irányítja ő a termelést. A vidékfejlesztés tankönyvi példáját láttuk a mintaszerűen kivitelezett ökológiai gazdálkodásban, s a mára márkanévvé lett Bioszentandrás egyetlen titka, hogy nem spórolták meg a mindennek alapot adó közösségszervezést.

Sajnálhatjuk valóban, hogy nem lehet minden ötszáz lelkes falu élére politológia szakon végzett vezetőt választani, de még ennél a felismerésnél is fájdalmasabb volt a tapasztalás, hogy Bioszentandrásan mennyire megörültek a Szalonnán hízó sertések, baromfik hírének. Éttermi beszállítóként erősebbek lennének ugyanis, ha a biozöldeiket hússal együtt kínálhatnák – igazán örülünk, hogy Nyíregyházáról segíthettünk a párizsi, milánói sikereket is megélt szentandrásiaknak egy telefonszámmal.

Lokális és globális egymásnak feszülése még látványosabb Sajókázán. Itt a buddhista tanoktól, az „érinthatetlenek” kiszolgáltatottságától az igazságügyi miniszteriségig jutott indiai politikus, dr. Ámbédkar példájából igyekeznek reményt pumpálni a rozsdáövezetbe. Derdák Tibor iskolája, a megszokottól merőben eltérő világlátása éles kanyar volt a szakkollégisták számára.

Volt, akinek tetszett, hogy az emberi jogokból, az egyenlő méltóság elvéből levezetve építkeznek, a pedagógiát tanulók az alternatív módszereknek, a vizuális megoldásoknak örültek, de akadt olyan is, aki nem tudott mit kezdeni azzal az információval, hogy ebből a világból hiányzik Isten. Itt nem azzal vigasztalnak, hogy higgy és bízz, és majd megsegít, az idekerülő gyerekek készséggel hisznek bármiben, csak önmagukban nem – magyarázta Derdák Tibor. A legfontosabb kérdés ezért Sajókázán az: mit tudsz tenni te önmagadért? Az önbecsülés, az önismeret központi kérdés a sokszor funkcionális analfabétaként érkező kilencedikesek között, de enélkül nem lehet kilépni a gettóból.

Természetesen nem véletlen, hogy a szakkollégisták Sajókaza nyugalmazott evangélikus lelkészével, Balázs Tiborral is találkoztak, aki harminckét éve lett a jobb időket megélt bányásztelepülés papja, és tizenhat évig polgármestere is volt. Önmaga helyettesítő lelkészeként már vagy száz roma gyereket megkeresztelt, s megosztotta a kirándulókkal a gondolatait, míg templomát megmutatta. A háború előtt az evangélikus iskolába járt a környék összes zsidó gyereke. A befogadás hagyományába bizony szépen illesz-

kedne egy számukra létesítendő evangélikus általános iskola, amely alapot adna a Dr. Ámbédkar Gimnázium, Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola és Általános Iskola munkájának.

Hogy a hitre jutás, a megtérés megváltoztatja a roma emberek életét is, arra egyébként Felsőzsolcán láthattak eleven példát a fiatalok: Erdei-Nagy László a metodista cigánymissziót mutatta be. Nemrég elkészült, itt-ott még festékszagú, közösségi terekkel, szociális helyiségekkel is gazdagított gyönyörű templomukban vasárnaponként kétszázan, ünnepek alkalmával négy-százan is összegyűlnek. „A cigány embereket semmilyen rendelettel nem lehet megreformálni, csak Isten igéjével” – vallja a lelkész, aki azért sajnálattal tudatta, hogy a korábbi ígéretes programjaik, amilyen a szociális földprogram, a vetőmag- és munkaeszköz-támogatás volt, megfeneklettek a támogatás elmaradása miatt.

A nagy hírű freskófaluban, Bódvalenkén több fájdalom és keserűség gomolyog emiatt, Pásztor Eszter kulturális projektje nem tud eljutni a teljességig az anyagiak hiánya miatt. „Tizennyolc, magát cigánynak valló, magyar, német, skót, lengyel, spanyol művész harminchárom alkotása ragadja meg a látogatót szépségével, expresszivitásával, néhol naiv bájával. Ha még két művészt, Lita Cabellutot Spanyolországból és Gabi Jimenezt Franciaországból el tudnánk hozni Bódvalenkére, elmondhatnánk, hogy Bódvalenke a kortárs európai roma festészet érvényes keresztmetszetét mutatja be az egész világon egyedülálló módon” – vallja a Magyar Református Szeretetszolgálat Freskófaluprojektjének vezetője, aki avatott idegenvezetőként csodás történetekkel kalauzolt bennünket képtől képig.

„Bódvalenke fontos, mert általa az évszázadokon át velünk élő láthatatlan cigány művészet láthatóvá válik a világ előtt.” A szerb-cigány Zoran Tairović fogalmazta meg, miért kell a roma szakkollégistáknak is látni a bódvalenkei freskókat: az ő önbecsülésük is folytonos megerősítésre szorul. Minél többet vesznek birtokba az egyetemen és a szakkollégiumban az egyetemes kultúrából, annál inkább.

Mert a magot, amelynek kisarjadására türelemmel kell várunk, jó földbe kell ejtenünk. Mert akkor százszoros termést hoz (lásd Lk 8,8). Mindnyájunknak erre lenne szüksége.

● VESZPRÉMI ERZSÉBET

Nem kell megijedni az élettől

Vári Zsolt festőművésszel az 1990-es évek elején találkoztam Tiszadobon, ahol állami gondozottként élt. Első kiállítását a Budapest-Kelenföldi Evangélikus Egyházközség gyülekezeti termében rendeztük. Azóta szerteágazó tevékenységet folytat: a festés mellett állami gondozott gyerekeken segít, pályázatokat ír ki számukra...

– Hány évesen kerültél állami gondozásba?

– Három hónaposan lemondtak rólam a szüleim.

– Hogyan emlékszel vissza az intézeti évekre?

– Szerettem gyerekek lenni, jó volt az intézetben. Megkaptunk mindent, csak egyvalamit nem: a családi szeretetet. Az óvodában volt egy kedves dajka, Annuska néni, aki úgy szeretett, mintha ő lett volna az anyám. Jó érzés volt, hogy valaki szeret. Ez nagyon fontos egy gyerek számára, mert a szeretetet is tanulni kell. Nem úgy születünk, hogy tudunk szeretni.

– Nektek, akik állami gondozásban nőttetek fel, ez a közösség a családotok.

– Igen, tartjuk a kapcsolatot azokkal a nevelőkkel, akik szeretetet tudtak adni, akikben bízunk. Elhívtam őket az esküvőmre, egy-egy nagyobb rendezvényre. Nekünk ők a szeretteink.

– Haragudtál valamikor is azért, hogy így alakult az életed?

– Nem, de voltak olyan szituációk az intézetben, amikor az igazság érdekében lázadtam, és ilyenkor sok fiatal mellém is állt.

– Az igazságérzeted és a hasonló sorsú gyerekekért való felelősségérzeted felnőttkorodban is nagyon működik. Próbálsz őket segíteni, többször kiírtál számukra pályázatot. Ez hogyan kezdődött?

– Egy rajzomért egyszer díjként öt-száz forintos vásárlási utalványt kaptam. Ahhoz képest, hogy nyolcvan forint volt a zsebpénz, ez nagy összegnek számított, és nem tudtam úgy elkölteni, ahogyan én szerettem volna. Felnőttként kitaláltam a rajzpályázatot állami gondozottak számára. Művészeti termékeket és fejlesztőeszközöket adok a díjazottaknak. Olyanokat, amelyeknek én is örültem volna annak idején, amelyek segítenek az előrehaladásban. Nálam nem csak három dobogó van a nyerteseknek. Minél több gyereket szeretnék segíteni.

– Egyszer jelen voltam egy olyan díjkiosztón, amelyre az egész országból jöttek gyerekek. Az már önmagában élmény volt számukra, hogy vidékről Budapestre utaztak a nevelővel. Aztán az is, hogy kiállítottad a műveiket, elhangzott a nevük, és találkozhattak általad meghívott híres művészekkel. Láttam, hogy a művészeti kellékek mellett még bicikli is volt a nyeremények között.

ÖNARCKÉP – VÁRI ZSOLT FESTMÉNYE

– Igen, a megjelentek nevét tombolán ki-sorsoltuk, így bárki kaphatta azt a két biciklit, nem csak az, aki ügyesen rajzol. Ez is inspiráló, hogy eljöjjenek. Tudom, hogy az intézeti vezetők szívesebben vennék, ha elküldenénk a nyereményt, de én arra akarom sarkallni őket, hogy hozzák el a gyerekeket.

– Egy ilyen zárt intézetben hogy talál-tál rá ilyesmire?

– Mondtam Horváth Kálmán barátomnak, hogy a temperafestéken rajta van a gyártó címe, és napokig gyözködtem őt, hogy írjon levelet, mert szükségünk van művészeti termékekre. Én nem jelesked-

„A Teremtőhöz fohászokdni nemcsak templomban lehet. Amikor képet festek, alkotok, akkor is hozzá emelem a lelkem. A művészet a hálaadás egy formája. A tőle kapott tehetséget használva, kamatoztatva megköszönöm Istennek, hogy újra és újra segít élnem. Egyben kifejezem, hogy érték számomra a tehetség ajándéka. Pozitív gondolkodás. Ez az alap, amelyre építünk.”

Forrás: a Roma Art Galéria reklámkiadványa

– Hogyan lettél képzőművész?

– Egy barátom rajzolt, aztán én is elkezdtem. Ő tanítgatott, sok mindenre pedig magamnak kellett rájönnöm. Eleinte tust, tintát használtam, majd temperát és akvarellt. Szépen haladtam előre, elkezdtem rajzszakkörre is járni.

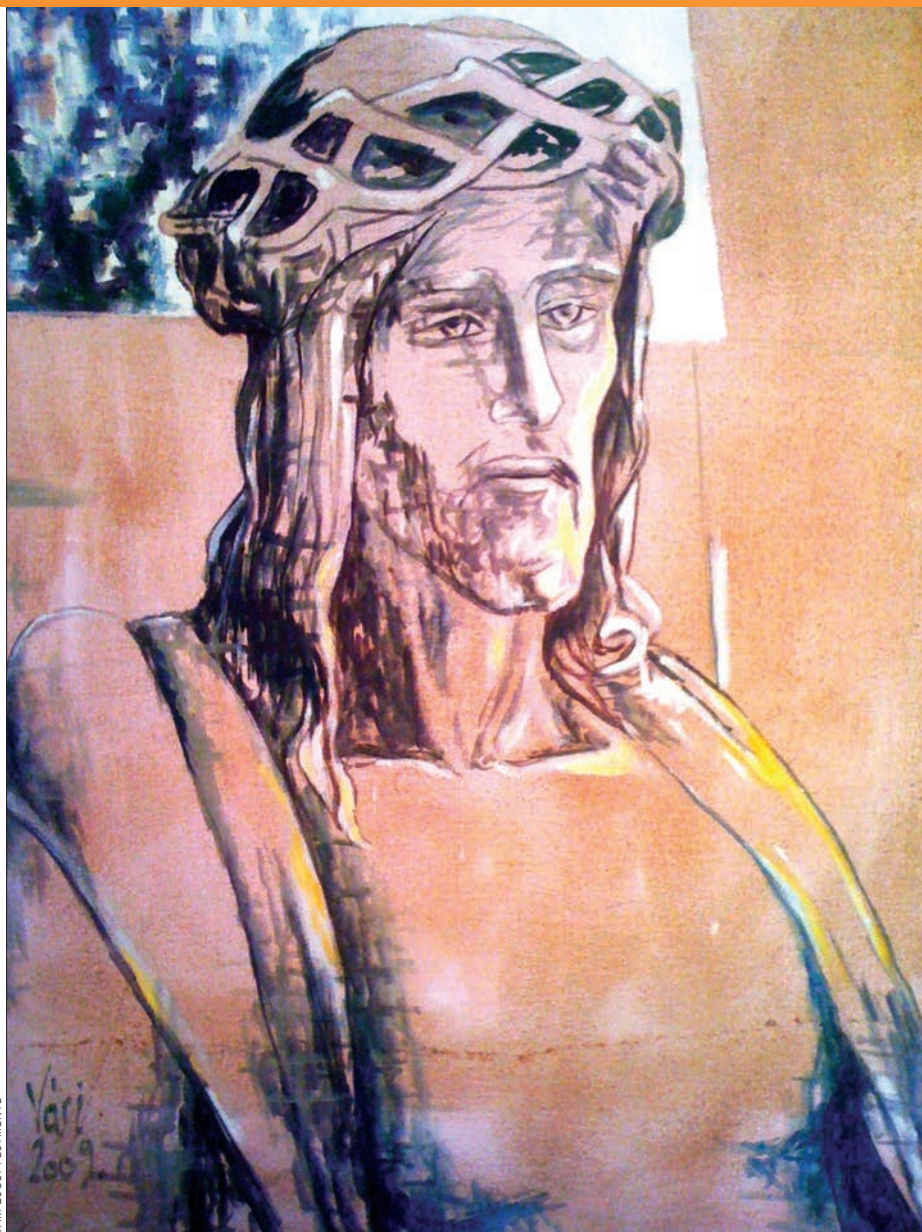
– Az intézetből aztán hogyan léptél ki az életbe?

– A többiek mondták bent, hogy félnek kijönni a „nagybetűs életbe”. Én nem féltem. Akkoriban kerestem meg az egyik festékgyártó céget, hogy segítsenek nekem, akár még úgy is, hogy munkát adnak.

tem a fogalmazásban, ő viszont perfekt volt. Végül megírta, és egy hónap múlva csomagot kaptunk. Az igazgató megijedt, hogy az intézetnek kell kifizetnie, de megnyugtattam, hogy adományként kapta a csoportunk. Így kezdtem el felvenni a kapcsolatot a kinti emberekkel. Úgy éreztem, hogy merni kell felvenni a kapcsolatot másokkal, merni kell nagyot álmodni. Egyszer élünk ezen a földön, nem kell megijedni az élettől.

– Hogyan kerültél Budapestre?

– Az említett festékgyártó kft.-nél tudtam elhelyezkedni, ők segítettek. ▶

VÁRI ZSOLT FESTMÉNYE

– Akkoriban a rajzfilmstúdióknak is dolgoztál. Hogyan találtál rájuk?

– Újsághirdetéseket is néztem, így bukkantam rá.

– A lelkészség mellett családsegítőnél is dolgoztam, és az egyik kollégámnak beszéltem rólad. Ő említette Zsigó Jenőt, a Magyarországi Roma Parlament akkori elnökét, hogy vele kellene felvenni a kapcsolatot.

– Igen, ennek kapcsán indult el a roma közösséggel való kapcsolatom, mert addig eszembe se jutott, hogy ilyen szálakat keressek. Zsigó Jenő meghívott egy képzőművész táborba. Nekem akkor még idegen volt, hogy romák között legyek. Nem értettem, hogy mit keresek ott, mi közöm hozzá. Nehéz volt rádöbennem arra, hogy a cigányság az identitásom része, és ezen a vonalon kell továbbmennem.

– Ahol ti felnőttek, ott zömében cigány gyerekek voltak, de nem volt cigánytudatotok. Ott ez nem volt téma. Akkor szembesültél ezzel, amikor felnőttél. Előfordult, hogy például villamoson elhúzódtak tőled?

– Voltak olyan helyzetek, hogy nem értettem, miért húzódnak el. A boltban is sokszor utánam néztek, hogy nem lopok-e el valamit. Egy idő után rájöttem, hogyan lehet ezt kezelni.

– Szép időszak volt, amikor kelenföldi lelkészségem idején jártál az ifjúsági körbe. Megkereszteltelek, és akkor adtuk neked az Ádám nevet, ott szerveztük az első kiállításodat, amelyet Hubay Miklós író nyitott meg, aki a keresztapád lett. Balogh Tibi grafikusművész és Oláh Ibolya énekelt neked. Kialakult egy baráti kör, jártunk nyári táborokba, egyéb helyekre. Benned hogy maradtak meg ezek a kelenföldi évek?

– Sok minden maradt bennem ebből az időből. Jó volt az a közösség. A feleségemmel is elemeztük ezt. Az ő megfogalmazása szerint én olyan vagyok, hogy vagy kapásból elutasít valaki, vagy megéri bennem a jóra törekvést, az élet szeretetét, és elfogad. Hitben és emberi kapcsolatok terén is sokat kaptam.

– Milyen a házasság egy ilyen kicsit bohém művészember számára?

– Sok évig kerestem a társam. Úgy láttam, hogy sokan nem fektetnek elég energiát a kapcsolatba, felületesek. Volt egy projektem, az *Aroma* roma köztéri kiállítás, amelyet én találtam ki, és azt vittük Szegedre. Ott ismertem meg a páromat.

– Aki szép szőke magyar lány, és szociális munkásként dolgozott.

– Igen, így van. Először csak figyeltem őt. Meg szoktam érezni, figyelve az embereket, hogy a másik olyan valaki-e, akivel tudok az úton együtt haladni. Figyelem, hogy a különböző szituációkban hogyan reagál. A legtöbb ember elillan, ha valami nem tetszik neki, azokkal nem lehet együtt haladni. Úgy láttam, hogy velem lehet. Ekkor következett egy időszak, amikor Szeged és Budapest között ingáztunk. Az is fontos volt számomra, hogy ő hogyan viseli a távkapcsolatot, mennyi energiát ér meg neki. Mert ahhoz, hogy egy házasság jó legyen, nem elég a szex, nagyon fontos az, hogyan lehet együtt élni. Azt is el kell dönteni, hogy a másik rossz tulajdonságait el tudjuk-e viselni.

– Olgival az esküvő óta már négy éve élték együtt. Szép, családias szertartás volt, utána az udvaron főztünk lecsós csirkét. Azóta kaptatok egy csodálatos kisbabát.

– Egy aranyos kisfiút, Ádámot, akit szeretetben nevelünk.

– Mire akarod őt nevelni?

– Szeretném, ha lenne egy olyan úti csomagja, amellyel túléli az életet.

– És mi legyen abban a csomagban?

– Nem szeretném, ha még harmincéves korában is nekem kellene eltartani. Legyen nyelvismerete, olyan szakmája, amellyel pénzt tud keresni.

– Eszedbe jut néha, hogy apa nélkül nőttél fel, és te most apa vagy?

– Nagyon jó érzés, hogy van családom, van gyerekem – sőt kettő, mert ajándékként kaptam egy kislányt is, Jázmint, akit a feleségem hozott a házasságunkba –, és jó dolgokra taníthatom.

– Nekem nagy élmény látni, ahogy férjként és apaként működsz. Sokszor azt mondják, a minta, amelyet láttunk, nagyon erősen befolyásolja, hogy ezekben a szerepekben hogyan viselkedünk. Neked nem volt családod, de azt látom, hogy nagyon jó apa akarsz lenni. Nem úgy, hogy mindent meg akarsz adni, hiszen nem kell mindig mindent megadni, de látom, hogy szépen működik a családi életed.

– Belőlem ez fakad. Szeretem őket, és jól akarom csinálni a dolgom.

– Még beszéljünk a hitedről is! Jézust is festetted, emlékszem.

– Igen, és hallgatok keresztyén zenét is.

– Hogyan látod a hit szerepét?

FOTÓK: KISS TAMÁS

– Időnként átértékelem az életemet, azokon is elgondolkodom, akik körülvesznek, akik segítenek, és hálát adok azért, hogy élek, hogy ehetem az ételt, és sok minden másért is. Például amikor Hubay Miklós, atyai barátom meghalt, akkor a hit segített, hogy helyesen tudjak erről gondolkodni. Az emberek sokan nem tudják, hogyan viszonyuljanak a halálhoz, hogyan viseljék a veszteséget. Rájöttem, inkább örülnöm kell annak, hogy ismerhettem őt, hogy sok mindenre megtanított, hogy finom ételeket ettünk együtt. Tudatosítani kell, hogy eddig tartott egy ember élete, és annak kell örülni, hogy velünk volt. Azt látom, hogy a halálesetek kapcsán jönnek a kérdések: miért most, miért ő, miért így, és így tovább. Az emberek nincsenek felkészülve a halálra. Arra is tanítani kellene mindenkit, hogyan viszonyuljunk ahhoz, hogy saját életünk és

szeretteink élete is mulandó. A szeretetet is tanítani kell, a halálhoz való viszonyulást is, és Jézusról is tanítani kell. Olyan nincs, hogy megszületünk, és mindent tudunk. Látom egyes családoknál, hogy csak úgy hagyják a gyerekeket, nem nevelik, és ebből lesz a rossz.

– A tehetséggondozó programban, amelyet elindítottatok, mire tanítod a gyerekeket?

– Alapdolgokra. Meg akarom szeretetni velük a rajzolást és a festést.

– Továbbra is azt kívánom, hogy a jó Isten áldjon meg, teljesedjék ki az életed, szolgálj, hogy betöltsd azt a küldetést, amelyet kaptál.

● SZEVERÉNYI JÁNOS

A szerző egyházunk országos missziói lelkésze.

Kiálts Istenedhez!

Bella Cecília és Dévai György vándorkiállítása

SZINGAPÚR

ERDÉLY

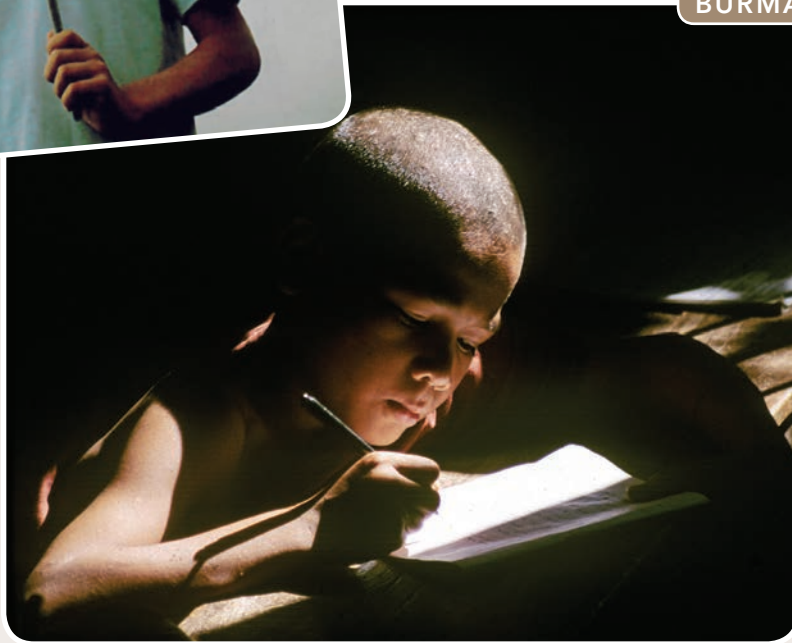

Figyelemre méltó kiállításokkal lepi meg időről időre az érdeklődőket a Budapest-Fasori Evangélikus Egyházközség. Legutóbb a gyülekezet két aktív – világgjárt – tagja, Bella Cecília és Dévai György másodfelügyelő tette közszemlére szakrális tereken, eseményeken készített fényképfelvételeinek válogatását. Az alábbiakban az alkotópáros tárlatot ajánló soraiból idézünk: „*Kelj föl, és kiálts Istenedhez!* – az Úr parancsa előtt menekülő Jónást kéri ezekkel a szavakkal a végveszélybe jutott hajó kapitánya. – *Talán gondol ránk az Isten, és nem kell elvesznünk!* (Jón 1,6) Reménykedve kiált a tomboló viharban az esendő ember, talán éppen mi is. [...] Egy áhítatot megzavarni annyi, mint valakinek a legbensőbb titkaiban kutakodni. Sokszor csábított a pillanat nagyszerűsége, de a tisztelet és a diszkréció többnyire megállította a szenvedélyes fotósmozdulatot. Így aztán rengeteg tekercs negatívot, diát és újabb keletű digitális felvételt kellett átbogarásznunk, hogy összeálljon ez a mintegy negyven képből álló kiállítás.”

TIBET

BURMA

BURMA

SZERBIA

HAVASALFÖLD – ROMÁNIA

„Színeváltozásunk” az Ararát lábánál

Sok bibliai helyen jártam már. Az egyik legmegigézőbb a Noé hajókikötőjének tartott Ararát hegy lábánál tett látogatás volt. Talán azért, mert ez a hely számomra a kegyelmes – mind a háborúzó, mind a békés nemzeteket magához ölelő – Teremtő óvó tekintetét jelképezi.

Már az Araráthoz vezető út is éppen annyira része volt a zarándoklatnak, mint az ott eltöltött idő. A megérkezés célpontját azonban nem is olyan könnyű meghatározni, hiszen az Ararát-hegység – a Nagy-Ararát 5137 méteres csúcsával – nem csak két kontinens néhai geológiai „összezsapásának” eredménye: a mai Ázsi-

ában négy ország vetekszik azért, hogy a magáénak mondhassa a szent hegyet.

Az Ararát legmagasabb pontja hivatalosan ma török felségterület, és katonai őrizet alatt áll. De mivel a „Madonnát ölben a Kisjézussal” mintázó kettős vulkáni páros alkotta hegyvonulat átmérője mintegy negyven kilométer az Örmény-fenn-

síkon, így is bőven jut belőle a megcsontított Örményországnak, de még Azerbajdzsánnak és Iránnak is.

Fogalmazhatunk talán úgy, hogy aki állja a sarat, és felér a bazaltlávaömlésektől bozontos, kies mezőket átszelő óriásszerpentin, az nem egyszerűen egy mennyei oázisban találja magát 1625 méteres magasságon, de megérkezett szíve közepébe, az emberiség bölcsőjébe. És hát igen, ez a bölcső nem a Szentföld, hanem az egyik olyan bibliai szent hely, amely az Oszmán Birodalom utódállamában található.

Hósipka a tank mögül

Tatvan városából indultunk. Ennek közelében szálltunk meg néhány napra egy házi kempingben, a gigantikus Van-tó melletti pusztában. Szállásadónk, Mehmet kiterjedt családjával együtt ettük a földről a lapos *naan* kenyeret, kézzel „kanalazva” hozzá kecskesajtot, s másztuk meg aztán másnap – mintegy gyakorlásképp – az ónixszilánkoktól „csiklandós” Nemrut-hegyet. A vulkán peremére felérve, a jól kivehető karima belsejében található nagy, hideg, kék Nemrut-tó és a parányi,

A SZERZŐ FELVÉTELE

forró (nyáron akár hatvanfokos) zöld Iltó türközben játszó látványánál – úgy hitük – már nem is lehet szebbet találni a világon... Hamarosan karon fogtak, s táncot lejtettem a vulkán belsejében vándorló kurd család bájos, fiatal nőtagjaival, akik hol feltették, hol leeresztették csinos-szurtos arckendőjüket.

Másnap buszra ültünk. Zötyögtünk felfelé és felfelé, Doğubeyazıt városába. Arra nem emlékszem, mikor ötlött szemünkbe először az Ararát látványa, de hogy hazai példával érzékeltessem, olyan volt, mint Pécs felé haladva egyszer csak kivenni a távolból a tévétorony körvonalait, amelyeket aztán lehetetlen szem elől téveszteni.

Újfent olcsó hotelben szálltunk meg, de állítólag azok sem jártak jobban, akik drágábbat választottak. Legalábbis ami a prospektusok nagy ígérését illeti, tudniillik hogy az adott hotel szobáiból nagyszerű látvány nyílik az Ararára. (Lehetséges, hogy valaha ez így volt, ám időközben újabb és újabb szállodák épültek, s takarták el „a régi kilátásokat”).

De őszintén: tényleg számít ez? Ki nézegeti az Ararátot alvás közben? Aki hegyet mászni jött, az négy-öt napon át úgysem fog mást látni, csak hegyoldalt és – ha szerencsés – az utolsó négyszáz méteren az amúgy egész évben helyet, azaz „fejet” foglaló hósípkát. Azt pedig, aki „csak” gyö-

Ishak pasa szerája

nyörködni akar, szerintem bőségesen kielégíti az a bújócska, amelyet az incselkedő hegyel játszhatunk a város sáros utcáit róva, hol egy ház, hol egy fa, hol egy minaret, hol pedig egy tank (!) mögül kikandikálva... A helyszín társadalmi keresztmetszetének valósága ugyanis ez: az örmény eredetű, az örmény genocídium idejéig meglehetősen vegyes lakosságú város mára többnyire kurdok lakta vidékét a török állam állandó katonai felügyelet alatt tartja. A hatalmas ország egész „Tiszántúlján”

bármely gépjármű bármely utasát bármely ponton megállíthatják és ellenőrizhetik a katonák. De hál’ Istennek, az Ararát látványát ők sem tudják elcsúfítani.

Szent magasságok

A hegymászóknak már két hónappal korábban engedélyt kell szerezniük a hegy meghódításához, amelyet majd csak a török hatóság által kijelölt vezetővel kezhetnek meg. ►

Az örmény Khor Virap kolostor az Ararát előterében

A SZERZŐ FELVÉTELE

Mi nem ezzel a céllal érkeztünk ide, mégsem hagyhatom említés nélkül azt a minden bizonnyal lélegzetelállító élményt, amelyet „Noé hegyének” egyik első meghódítója, James Bryce brit politikus és tudós így örökített meg 1876-ban: „Ha valóban ez az a hely, ahol először vetette meg a lábát az ember a lakatlan földön, könnyen elképzelhetjük, hogy az emberek innen, ezekről a szent magasságokról indultak el mindenfelé, hogy benépesítsék a Földet. Csakis egy ilyen fenséges hely lehet a világ közepe.”

Nos, igen, a bárka szárazföldet érése óta eltelt néhány ezer év, bolygónk jelentősen be is népesült, s noha Isten időről időre most is megajándékoz bennünket a szivárvány élményével – szövetségének jelével –, az Ararát lábánál óhatatlanul szembeesni kell magunkat a kérdéssel, hogy mi, emberek („szövetségeseink”) mégis hová jutottunk.

A 20. század a népiirtások évszázada volt a törökországi örömeink elpusztításától kezdve a holokauszton át a nem is rég s hazánktól nem is messze történt srebrenicai mészárlásig... S ha csak a koncentrikus körök középpontját, e „földközepet” nézzük, szép, de szomorú látvány tárul elénk még ma is. Kelet-Törökország hátrahagyott örömei katolikus templomainak – lepusztultságukban is gyönyörűséges – romjai közt botladozva lábunk alatt a szegénység s a kurd nemzeti hajléktalanság „búze” itatta át az ottomán birodalom talaját. Ottjártunkkor a levegő éppenséggel nem volt puszkaporos, de az elnyomottság aknamezőin át vitt utunk.

Döcögünk a jellegzetes török kézfertőtlenítőtől illatozó dolmusokban (helyijarat-szerűen közlekedő magántulajdonú kisbuszok). Egyik nap Ishak pasa kiváló állapotban meg-

maradt, lélegzetelállító kilátást kínáló szerájában gyönyörködünk, majd az iráni határ közvetlen közelében található, egyedülálló, a Föld második legnagyobbjaként számon tartott – harmincöt méter átmérőjű és hatvan méter mély – meteorkráterben. Másnap az ellenkező irányba, a vörös forrásokig zötykölődünk, végcélként Diyadin település gyógyító, vörös vizű meleg forrásait, sajátos sziklaalakzatait felkeresve.

Tea varázsszőnyegen

Népszerű úti cél a Noé bárkájának maradványaként számon tartott sziklaformáció is, melynek misztikus vonzereje annak ellenére is megmaradt, hogy a II. Miklós orosz cár delegációja által készített – s állítólag szenzációs bizonyítékokat rögzítő – fotóknak a bolsevik forradalom alatt nyomuk veszett.

Esti programként újfent kihagyhatatlan a „bázározás”, azaz kellemes teázás a kedvünkért bármeddig nyitva tartó helyi szőnyegboltok egyikének sarkában, az aznap épp bennünket felszedő török „barátunknál”. Nyugati nyugalomunkkal addig ücsörögtünk e keleti kényelemben, mígnem sikerült eldöntenünk, hogy mely „talp alá való” képében kívánjuk hazavinni magunkkal utunk sok színpompás élményét.

Zárszó

Az Ararát jelentése és jelenléte most is élő és ható az életemben, hitemben. Most már csak azért teszem össze a két kezem, hogy a mindannyiunkat érintő (és vádoló!) klímaváltozás ellenére „a jéghegy csúcsa” még sokáig sokak örömeire szikrázhasson hófehérben.

● EGRESI KORNÉLIA

Az ember tartson magánál kétcsövű mordályt

19. századi tisztelendő javaslatok utazóknak

Utazni a 19. században is szerettek. Pontosabban a polgári normák és eszmények elterjedése készítette az embereket arra, hogy világot lássanak és vándoroljanak. A világlátás perze nem azt jelentette akkoriban, mint napjainkban, mert az akkori körülmények és a technikai adottságok mások voltak, mint a modern kor már-már felfoghatatlan járművei.

Edvi Illés Pál tiszteletes – maga is nagy utazó lévén – a reformkor kezdetén, 1825-ben a *Tudományos Gyűjtemény* elnevezésű folyóiratban *Némelly oktatások messzire Utazóknak* címmel összegyűjtötte tapasztalatait az akkori idők „vándorlásairól”. A bűbajos tanulmány egyben korrajz, kultúratörténet, még ha olykor megmosolyogtató is; ha belegondolunk, 1825 óta csak az eszközök változtak, az utazás formái ugyanazok maradtak, legalábbis földön és vízen.

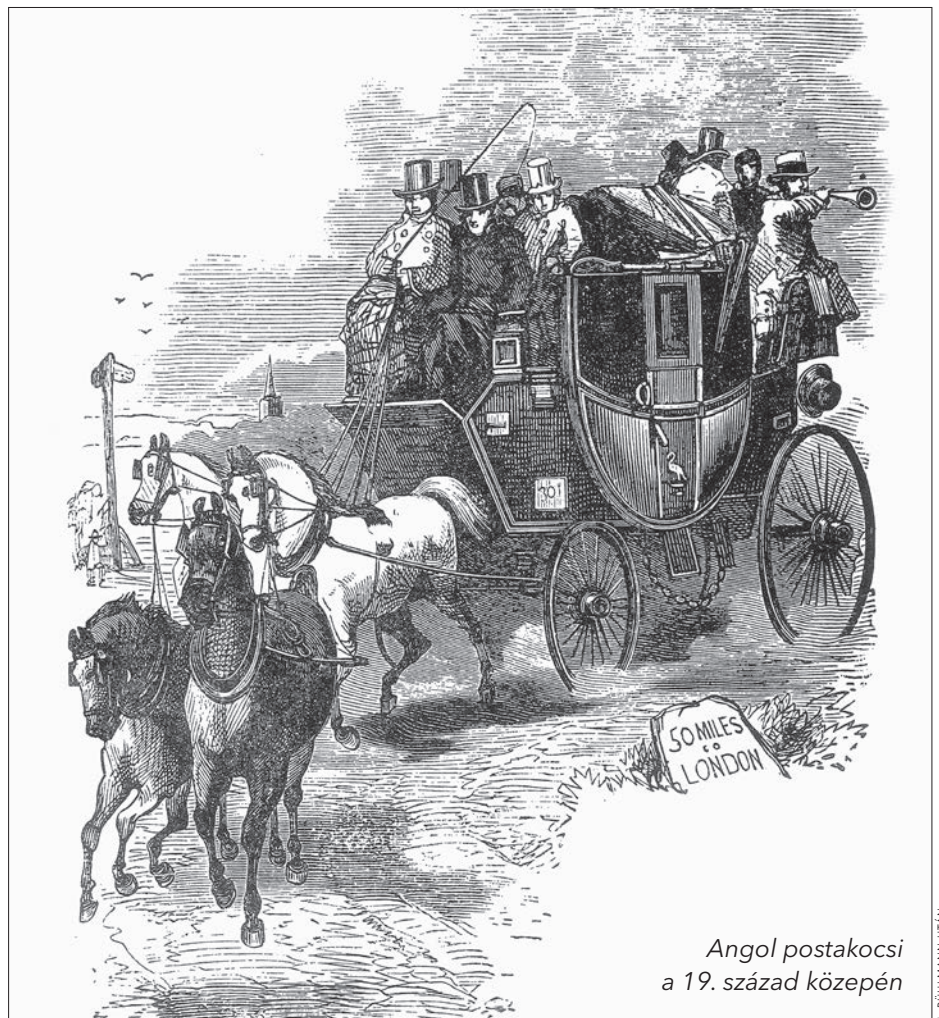
„Gyalog utas ember öltözködjék könnyen – így kezdődik az értekezés. – Dolmány, pantalon és topány e végre leghelyesebb ruhák. Olly tartományokban, hol a gyalog utazás sem szégyen, sem szegénységnek jele, p. o. a német külföldön, Swájcban és a hegyes tájékokon, fogadhat, kinek tetszik, mindenütt Kalauzt és bútyorvivőt is. Kompasz [iránytű – a szerk.] azomban mégis legyen magánál mindenkor, hogy el ne bóduljon.” Aztán egy kitűnő megfigyelés következik, nevezetesen, hogy ha még sincs az utasnál iránytű, nézze meg a fák oldalait: ahol kérgesebbek és görcsöbbebbek, arra van észak. „Midőn fáradni kezd, egyék kávét és kenyeret.”

Almási Balogh Pál – Széchenyi István és Kossuth Lajos háziorvosa – 1831-ben könyvet írt *A kávé, thé és csokoládé* címmel, amelyben egyebek mellett ezt olvashatjuk: „Vidámság’ s megelégedés mosolygnak a kávéivóból. Az elmultaknak kellemetlen emlékezetei homályba dűlnek, csak a’ jelenvalónak kedves képei lebegnek bájos mázolatban szemei előtt. És

még is ezen boldogító részegség mámorában, az elmének minden tehetségei ébren vagynak, sőt a’ mi több, el tűnven minden lankadság’ s álmodás a’ testből – különös elevenséget nyernek.”

Edvi Illés Pál így folytatja: „Ártatlan ital néha a borecetet is, mely nélkül gyalogútas meg sem induljon.”

A borecet, valamint a különféle ecet-fajták pozitív hatását és gyógyító tulajdonságát már az ókorban felismerték, így az első feljegyzések szerint Görögországban is használták, elsődlegesen emésztési problémákra és bőrpanaszok kezelésére, nemkülönben súlycsökkentés céljából. A borecetben ugyanis rengeteg vitamin, ásványi anyag és aminosav van. ▶

Angol postakocsi a 19. század közepén

U. RÜHLMANN UTÁN

Hasznos a szerző következő tanácsa is: „Passzus és társ nélkül soha ne útzásson [az ember]. Háttarisznájában [...] tartson kétszójú mordályt. E helyett egy jó vastag bot is bunkóra és kétélű késre alkalmas szolgálatot téssen. A végén hegyes vas legyen.”

A legkeményebb botokat a somfabokrok adták. Jól lehetett belőlük sétabotot, verekedőeszközt, terelőszerszámot, mi egyebet faragni. Mellesleg a somfabokrok feltűnő volt a tájban, egyszerű tájékozdási pontnak is számított. „Inde ad sumbukur rea... Tehát amikor felmérték a háttárt, akkor mondták, hogy... innen me-

gyünk egészen a somfabokrokig” – mondta Lőrincze Lajos nyelvész.

Ezután Edvi Illés Pál írásában egy meglepő mondat következik: „Ha még valaki azt is meg akarná valahol tudni, hány lépésnyire van ez vagy amaz a hely egymástól, vagy csak átaljában mennyit lép napjában: a végre szerezhethet lépésmérő masinát is, melly lábára kapcsolatván minden ő számlálása nélkül csettenéssel megjeleníti a lépések summáját.”

A lépésszámláló már a 17. században emberre és lóra szerelve távolságmérésre használt eszköz volt. Sőt! Tudjuk, hogy szakértők valóságos hadserege kísérte útja-

in Nagy Sándor makedón uralkodót: földrajztudósok, zoológusok, orvosok, írók és mindenekelőtt „lépésszámlálók”, akiknek a távolságok felmérése volt a feladatuk.

„Kocsin utazó öltözködjék csinosan, de ne pompáson és cifrán” – olvassuk a következő utazási tanácsot. Kétségtelen, hogy a 19. században nem volt valami szívderítő és kényelmes az utazgatás, mindenekelőtt az utak állapota miatt is. Egy 1848-as adat szerint a szűkebben vett Magyarországon a megépített utak hossza 2082 (Erdéllyel és Horvátországgal együtt 4142) kilométer volt. Nevetségesen kevés. A hatvannégy vármegye közül huszonhat-

Edvi Illés Pál evangélikus lelkész, esperes, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, író, költő 1793-ban született, és száznegyvenöt évvel ezelőtt, 1871-ben hunyt el. Már fiatal korában kitűnt tehetségével. Tudását egyetemeken alapozta meg. Hazatérve a lelkészi hivatást választotta: előbb Nagygeresden, majd Vanyolán, végül Nemesdömölkön lett lelkész. Utóbbi helységben teremtett magának egy kis irodalmi szigetet. 1835-ben tagjai sorába választotta a

tudományos akadémia filozófiai osztálya. Lelkészként a nemesdömölköi templomba új orgonát szerzett be, a tornyot megmagasíttatta, a templom körüli mocsarat lecsapoltatta. Számos tisztséget töltött be: volt az egyházmegyei levéltár kezelője, iskolai felügyelő, törvényszéki tanácsos és táblabíró. Részt vett a dunántúli evangélikus népiskolák rendszerének kiépítésében, és pályázatot nyert a néptanítók és tanulók számára írt *Első oktatásra szolgáló kézikönyvével*.

ban – például a teljes Duna–Tisza közén – egyáltalán nem volt megépített út.

A szerző is emlegeti a delizánszot – a gyorskocsit –, amely akkortájt nagyon népszerű volt. 1750. évi forgalomba állítása még Mária Terézia nevéhez fűződik. A delizánsz nem volt más, mint meghatározott útvonalon, menetrend szerint közlekedő társas kocsi. Elsődlegesen utasokat, másodsorban leveleket, csomagokat és pénzt szállított – az útonállók nagy örömére. A kocsis nem a bakon, hanem az egyik lovon ülve irányította a járművet. A hajtón kívül még egy postai alkalmazott is teljesített rajta szolgálatot, a kalauz, aki a kocsi bakján foglalt helyet. Ő törődött az utasokkal, és felelt a küldemények biztonságáért, az értékebbeket fegyverrel őrizte. Az állami posta 1824-ben indította el első gyorskocsiját, a postkutschét.

De térjünk vissza az utazási tanácsokhoz. „A mit magával hordozni soha el ne feledjen [az utas], az: tő, czérna, tűzszeres, srófzavár, író toll érczből vagy csontból, papiros, tonta, úti kés, villa, kanál, ivópohár tokmányokban, kötő: utalmára pedig pisztoly. Legjobbak e végre a két csőjű pisztolyok agát kovára. De minden második hétben újra töltsse. A rendszerinti posta kocsikat hamar megszokták támadni úti rablók...”

Az 1848–49-es szabadságharc alatt gyakran használt kétsővű csappantyús rendszerű fegyver az úgynevezett pandúr-

pisztoly volt, amelynek markolata diófából készült, szerelékei pedig acélból.

Edvi Illés Pál javasolja, hogy az utas naplókönyvet vezessen, de ne mutassa, hogy kezében író toll van. „Más nevet ne adj magadnak, mint a melly van. Azonban nem szükség, hogy neveddel rangodat is mindenütt kinyilatkoztasd.”

Liszt Ferenc egy alkalommal csak részben felelt volna meg ennek a tanácsnak... Ismeretes, hogy Marie d'Agoult grófné Liszt iránt érzett rajongásában elhagyta férjét, és szerelméhez csatlakozott. Együttélésük második évében, 1836-ban a szerelmespár rangrejtve a Mont Blanc lábánál fekvő üdülőhelyre, Chamonix-ba utazott. Inkognitójuk megőrzése céljából álnéven jelentették be magukat a szállodában. Liszt a bejelentőlapját – látszólag feledékenyen – így töltötte ki: Születési helye: Parnasszus. Foglalkozása: zenebölcse. Atyja neve: Dante. Úti célja: az Igazság.

A sok egyéb mellett Edvi még a fogapótlásról is szól: „Fog tisztításra úton nincsen jobb szer oly friss víznél, mellybe egy két csepp Kámforos pálinkát eresztettél.” Érdekes, hogy bizonyos Takáts János megyei főorvos 1849 júliusában a kolera ellen is a kámfort ajánlja ekképpen: „Ha a különböző szerekre a test nem melegszik – írja –, pálinkába kell kámfort tenni, jól össze rázni, hogy föloldódjon, s ebből a nagyobbaknak 10 cseppet, a kisebbeknek 3-4 cseppet [kell]... minden második órában beadni...”

Egy szó, mint száz: Edvi Illés Pál végezetül azt mondja az utasnak: „Szemes légy.” A közmondás is megerősíti, hogy szemesnek áll a világ (vaknak az alamizsna). Az érvényesül, aki élelmes, aki pedig élhetetlen, az koldusbotra jut. A mondás érvényes ma is.

• KŐ ANDRÁS

Kozma Andor, a mértéktartó forradalmár

A tavaly áprilisi emléktábla-állítás után, amelyről az Evangélikus Élet is beszámolt, újabb lépés történt a méltatlanul elfeledett Kozma Andor költő, író, újságíró, akadémikus, parlamenti képviselő (1861–1933) rehabilitációja felé: a Napkút Kiadó gondozásában idén májusban megjelent a szerző válogatott verseinek és prózai írásainak kötete. A bemutatót május 21-én tartották az Andrássy úti Írók Boltjában.

A somogyi születésű, református Kozma Andor – Kozma Sándor első magyar királyi főügyésznek, „az ügyészség atyjának” a fia – az iskoláit a Pápai Református Kollégiumban, a felsőlövői (ma Oberschützen, Ausztria, Burgenland) német gimnáziumban, a leghosszabb ideig azonban (1872–1878) a pesti evangélikus gimnáziumban végezte. Mint Merényi Oszkár, Kozma monográfusa írja, ott bontakozott ki költői tehetsége, amelyre tanárai is felfigyeltek. „Lehr [Albert] elhívta lakására is, és vele együtt olvasta Arany Jánosnak akkor még kéziratban lévő »kapcsos könyvbe« írt remekait. Ő tüntette ki az önképzőkörben a Döbrentei-arannyal, ő tette az önképzőkör elnökévé, s ő fedezte fel és dicsérte meg nagy stilisztikai érzékét. Később mint az akadémiai pályadíjat nyert [a kötetben is szereplő] *A magyar paraszt* c. vers (1890) egyik bírálója nagy benső örömmel ismerhette fel a mű titkos szerzőjében egyik diákját, Kozma Andort.” (Merényi Oszkár: *Kozma Andor*, Kaposvár, 1941)

A Deák Téri Evangélikus Gimnázium előterében a 2014-ben állított márványtáblán az iskola híres tanulóinak között Kozma Andor neve is ott van.

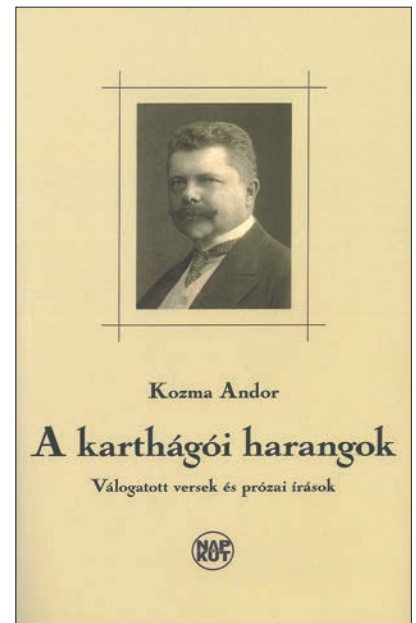
Ennek a kiváló költőnek, aki a maga korában országos hírnévre tett szert, majd 1948 után tilalmi listára került, önálló kötete nem jelenhetett meg. Konzervatív felfogású ember volt, de nem szélsőjobboldali. Mint a kötet fülszövegében olvasható, „markáns egyéni hangja, nemzeti és felekezeti korlátokon felülemelkedő világszemlélete, ragyogó humora, szociális ér-

zékenysége” megkülönbözteti „az Arany János-i hagyományokat folytató népnemzeti iskola” többi képviselőjétől, ahová az irodalomtörténet sorolja. A kommunista kultúrpolitika nacionalizmus és dzsentriszemlélet okán marasztalta el. Erre a hamis vádra csattanós cáfolat a szerzőnek az a néhány satírája, amely helyet kapott a válogatásban.

A Kádár-korszakban antológiákban elszórva már megjelenhettek egyes versei, de 2001-ig, születésének száznegyvenedik évfordulójáig kellett várni, hogy egy önálló kötetét, kéziratban maradt önéletrá-

„Markáns egyéni hangja, nemzeti és felekezeti korlátokon felülemelkedő világszemlélete, ragyogó humora, szociális érzékenysége” megkülönbözteti „az Arany János-i hagyományokat folytató népnemzeti iskola” többi képviselőjétől, ahová az irodalomtörténet sorolja.

sát Kaposváron kiadják, majd pedig 2007-ben egy erdélyi kiadó jelentette meg *Honfoglalás* című, múltidéző elbeszélő költeményét. A Magyar Rádió is többször foglalkozott munkásságával. Iskolai ünnepeleken gyakran felhangzik legismertebb költeménye, a most végre napvilágot látott válogatás címadó verse, *A karthágói harangok*, amely az 1848–49-es szabadságharcnak állít emléket allegorikus formában.

Kozma Andor: A karthágói harangok. Válogatott versek és prózai írások. Összeállította és szerkesztette Tasnádi Kovács Péter és Szörényi László. Napkút Kiadó, Budapest, 2016. Ára 3490 forint.

A kötet kronologikus sorrendben közli legjobb verseit, köztük a Kosztolányi Dezső által az egyik legszebbnek tartott, az 1918–19-es forradalmakat idéző, beszédes című *Haláltáncot*, a trianoni országcsönkítést megjósoló, a cenzúra által betiltott *A Táltos álmát*, két legjobb kötetének, a *Magyar symphoniáknak* és a

Magyar rhapsodiáknak a legszebb darabjait és egy csokrot a *Hetedhét országból* című útirajzkötetéből, valamint irodalmi tanulmányából és műfordításaiból.

Kozma Andor életműve hatalmas, ez a válogatás csak töredéke a különféle kötetekben megjelent műveinek. Az életmű nagyobb része ráadásul máig folyóiratokban van, vagy kéziratban maradt, és csak remélhető, hogy ezt a kötetet újabbak követik majd.

● T. KOVÁCS PÉTER

Krisztus örök újdonsága

Sok értékes gondolat ragadott meg dr. Victor Jánosnak az 1929. június 1-jén elmondott prédikációját olvasva. Ezúttal ezekből szeretnék továbbadni.

„Mindnyájan annyira megdöbbenek, hogy ezt kérdezzétek egymástól: Milyen új tanítás ez? Hatalommal parancsol a tisztátalan lelkeknek is, és azok engedelmeskednek neki.” (Mk 1,27)

Jézus az újdonság varázsával ejtette foglyul a mit sem sejtő lelkeket. Álmélkodva tárgyalták kisebb-nagyobb csoportokban: micsoda új tudomány ez? Újdonság volt még Jézus és az evangélium.

A keresztyén egyház nagy problémája ma: megküzdenni azoknak a tömegeknek a közömbösségével, amelyek számára az evangélium már túlságosan ismerős dolog. Mi volt a titka Jézus feltűnést keltő fellépésének? Nem beszédének a tartalma hatott rendkívüli módon. Nem az tűnt fel hallgatóinak, amit mondott, hanem az, *ahogyan* mondta. Amit tanított, az lényegében véve nem volt új tudomány. Régi, ismerős igazság volt, amely nála új parancsolattá lett.

A keresztyén egyház sem törekedhet arra, hogy új evangéliumot találjon ki, és azzal keltse fel maga iránt a szenzációkra vágyó világ figyelmét. A régiek, az ősinek kell új „varázserővel” hatnia.

Hatalommal való Jézus tudománya. Elálmélkodtak a tanításán, „mert úgy tanította őket, mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint az írástudók” (Mt 7,29). Ez volt a nagy különbség közöttük és az írástudók között. Azokat végig lehetett hallgatni minden komolyabb következmény nélkül, a hallgatók lelke érintetlen maradt, úgy mentek el, amint jöttek.

Jézus a hallgatóihoz beszélt. Aki őt hallgatta, azonnal megérezte, hogy valami beavatkozás történik az életébe; annak, akivel szemben áll, köze van a legrejtettebb énjéhez, ki van szolgáltva neki. Mindenütt úgy lépett fel, mint akinek beleszólása van az emberek dolgaiba, mint akinek küldetése van arra, hogy irányítson, rendelkezék, vezessen és uralkodjék.

Halála előtti imádságában kifejezésre juttatta, hogy az Atya hatalmat adott neki minden test fölött, hogy örök életet adjon az övéinek: „Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet...” (Mt 28,18–19) Ma is megvan ugyanez a hatalma a szívek felett.

Csak érezzük meg és éreztessük meg az emberekkel Jézusnak ezt a hatalmát, amellyel belenyúl az életünkbe. Jézus nem változott és nem változik, ugyanaz tegnap és ma és mindörökké. Ne valahol a hátul hagyott múltban őrizd Jézust, mert akkor kihal a szívedben a szeretete. Érezd meg az ő hatalmát, amellyel most közelít feléd, és a jelenben akarja kezébe venni életed kormányát.

Nemcsak tanítani hallották Jézust, cselekedni is látták. Tanítása ott a szemük előtt kiállta a próbát is. Ereje van Jézusnak ar-

ra, hogy megtörje a múlt minden rontó emlékének és örökségének hatalmát, és szabadokká tegyen bennünket egy új kezdetre. Ez a kegyelem örök csodája, amellyel telve van Jézus egész élete. A bűnösökhöz jött, hogy megmentse; a betegekhez, hogy gyógyítsa őket. Nem a kész lelkeken akart könnyű simítást eszközölni, hanem az igazán bajbajutottakon akarta megmutatni újjáteremtő hatalmát. Nem csoda, hogy elámultak az emberek az ördögös megmentésén, és nem csoda, hogy teljes csodálattal ragaszkodtak hozzá mindazok, akik maguk is életük új korszakát számították a Jézussal való találkozástól.

De egyszerre jön a fordulat. Történik valami, amit nem lehetett előre megjósolni, és nem lehet levezetni, megmagyarázni az előzményekből. Jön a jézusi csoda újdonsága. Tegnap azt hittük,

hogy ma még szorosabban fog a markában tartani a bűn, amelynek ördöge megszállott, és ma, Istennek hálát adva, szabadoknak érezzük magunkat. Az utunk nem lejjebb vitt még néhány lépéssel a lejtőn, hanem egyszerre reményteljesen, diadalmasan a magasba fordult, emelkedőnek indult.

Amíg Jézus ilyen csodákat művel, meglepetésként fogja gazdagítani a világot. Csak a golgotai áldozatban, az embert halálig szerető Krisztusban van erő, amely elől hátrál minden sátáni hatalom. Akinek ő belevésődik a lelkébe, a fölött elveszti uralmát a gonosz; az szabad, tiszta, boldog és megújult.

S ahol újjáteremtett szívek élnek a maguk testvéri közösségét a keresztyén egyházban, ott a világ is ámulva fog feleszmélni. Csodájára fog járni az új tudománynak, és mohón fogja magába szívni.

Ne féltsük Jézust az elavulástól. Csak hagyjuk őt, az igazit szóhoz jutni.

● SZENCZI LÁSZLÓ

„...a nők és jellemek legtokéletesebbike”

Jókai unokahúga, az elfeledett memoáríró

Emlékiratíróként tartják számon a lexikonok szűkszavú szócikkei Váli Marit, Jókai Mór nővérének kevésbé ismert lányát. A címül írt jellemzést a magyar romantikus próza nagymestere adta róla.

Az unokahúg memoárja a kutatók számára máig megkerülhetetlen, ha testközelben információkra van szükségük nagy írónkról, vagy ha éppen személyétől függetlenül csak korának hangulatába, kultúrájába akarnak bepillantani. Az emlékirat szerzőjének neve időközben igencsak feledésbe merült, ám kivételes alakja sok szempontból érdemes a megidézésre.

Előrebocsátjuk, hogy elfeledéséért őt magát is felelősség terheli, hiszen mindvégig elvonultan élt, gondosan kerülve a nagy nyilvánosságot. Találón állapítja meg nekrológja: „Aránylag kevesek által ismerve, de oly élet után, mely igényt tarthat szélesebb körben való megismertetésre, hunyt el május 17-én a Veszprém megyei Lőrintén özv. Peti Józsefné született Váli Mária...” Sorsa Jóbót juttathatja eszünkbe: lankadatlan türelemmel, a jó Istenbe vetett töretlen hittel végigjárt, nem jutalom nélküli rögs életét.

Váli Mari a történelmi Komáromban született 1840. november 17-én, de még kislánykorában, közvetlenül a szabadságharc leverése után Pápára került, mivel édesapja, Váli Ferenc az itteni református főiskolán kapott tanári állást. Édesanyja az írófejedelem testvére, Jókay Eszter. A Váli lány a kollégium szellemi holdudvarában növekedve idővel jelentős általános műveltségre tett szert. Érdemes kiemelni nyelvismeretét: járatos volt a két klasszikus nyelvben, továbbá – emlékiratának tanúsága szerint – beszélt angolul, németül, olaszul és franciául is.

Igazán különlegesnek számított a rajz és a festészet iránti rajongása, tehetsége és szándéka e pálya műveléséhez. Ez akkorigban még egyáltalán nem volt természetes egy nőtől, mestert is alig találtak számára. Egyik munkájától lenyűgözve a család gazdag ismerőse, Baldácsy Antal báró Olaszországba szeretne volna küldeni, biztosítva tanulmányainak költségét is. Ő azonban ehelyett az asszonyi létet választotta: 1859-ben hozzáment apjának egykori tanítványához, Peti József teológushoz. Közös életüket már a fővárosban kezdték meg, mert Peti éppen ekkor jutott katedrához a pesti református teológián.

Házassága nem várt tragikus fordulópont lett Váli Mari életében. Egyetlen lányuk 1862 tavaszán meghülés következtében meghalt, majd három hónap múlva – éppen az elsiratott kislány második születésnapján – a tüdővész apa is követte őt a sírba. E kettős csapást követően Jókai vette magához svábhgyi villájába Marit, majd az özvegy – lelkenek viszonylagos megnyugvása után – visszaköl-

tözött szüleihez Pápára. Többé nem ment férjhez, életét inntól rokonságának szolgálatába állította, boldogulásuk és boldogságuk előmozdításának szentelte. Figyelme kiterjedt a házuk méreteihez képest mindig nagyszámú fogadott diákságra is, s amíg édesapja aktív volt, őket korrepetálta, készítette fel a vizsgákra, festeni, zongorázni, idegen nyelvekre tanította.

Váli Mari az idő múlásával nemcsak környezetének, de az egész „Jókay-nemzetség”-nek is nagy tekintélyű tagjává, hűsvér emlékeztetővé lett, akihez maga Jókai is gyakran fordult tanácsért vagy kérdéssel múltbéli családi dolgokat illetően. 1882-ben eltemette apját, 1889-ben anyja koporsója mellé kellett odaállnia. Ötvenéves korára teljes magányra ítéltetett. Ezt látva a közelben lakó unokatestvére, a frissen házasodott Jókay Etelka és férje, a dunántúli evangélikus egyházkerület későbbi felügyelője, Ihász Lajos nagybirtokos fogadták házukba. Bakonytamási mellett, Hathalmon lelt új családra, és jutott új boldogság forrásához. Ekkor már itt élt másik nagybátyja, Jókay Károly, néhány év múlva pedig az Ihászék által örökbe fogadott unokaöcs, Jókay (később Jókay-Ihász) Miklós növekedésében, nevelésében telhetett öröme. Váli 1903-ban a családdal együtt másik birtokra, az Ajka és Kolontár közötti Lőrintére költözött. Itt még közel annyi időt élt, mint Hathalmon, mígnem végelgyengülés következtében érte a halál 1915. május 17-én.

1904 és 1910 között Lőrintén írta meg hét kötetre tagolt, közel ezernyelcszáz oldalra terjedő emlékiratát *Jókai Mór ifju koráról, első házasságáról, ezen házasság harminczkilencz éves tartamáról, – özvegyiségben töltött idejéről és második házasságáról megörzött és feljegyzett emlékek* címmel. (Nyomdafestéket eddig egyszer, 1955-ben látott, amikor is a Szépirodalmi Könyvkiadó közölt belőle részleteket *Emlékeim Jókai Mórról* címmel.)

A dunántúli evangélikus egyházkerület későbbi felügyelője, Ihász Lajos és felesége fogadták házukba. Bakonytamási mellett, Hathalmon lelt új családra, és jutott új boldogság forrásához.

Váli kézírata valójában több, mint amit a címe sugall, hiszen nemcsak Jókai Mór élete elevenedik meg benne, hanem természetesen a sajátja és egész rokonságáé is, mégpedig nem elszigetelten, hanem a családtagok kapcsolati hálójába és a történelem folyásába beleszőve. Olvasmányos stílusában a vallásos ember szemléletmódja tükröződik vissza, ahogy a szereplők életének jó és rossz fordulatait rendre a „Teremtő”, „Mindenható” vagy

éppen a „Gonosz” tevékenységének következményeként írja le. Megalkotásában csak részben motiválta a Jókai személyét övező irodalomtörténeti érdeklődés. Legalább akkora súllyal esett latba három, egymással szorosan összefüggő körülmény: az igény a szeretteinek eltemetése utáni életszakaszában őt ért sérelmek kibeszélésére; az író fogadott lányával, Rózával – a későbbi Feszty Árpádnéval – szemben tanúsított ellenszenv; és ami mindezeket abroncsként fogja össze: Jókai második házasságának megmagyarázása.

A hetvenötödik életévében járó író ugyanis 1899. szeptember 16-án, közel tizenhárom évi özvegység után újrَاهázasodott, amivel talán semmi baj nem lett volna, ha a menyasszony nem ötvenöt évvel fiatalabb nála. Jókai döntése sokakban megütközést keltett, és erősen megosztotta a rokonságot is. Az unokahúgnak több szempontból okozott újabb gyötrelmeket. Egyrészt azért, mert családjának elvesztésétől kezdve élt benne a vágy Jókai időskori gondozására, ám ezt a szándékát hamar megghiúsította a fogadott lány, aki a külföldi festészeti tanulmányaival felhagyva hazaköltözött.

Váli nézete szerint a meglepő házasságot a lány nemtörődöm és kizsákmányoló magatartása okozta, amiért műve egy kicsit vádirat is a nevelőapját egyébként éppúgy szerető, de más ér-

tékrendet valló Jókai Róza ellen. Ugyanakkor védőbeszéd önmagával mellett. Utalásaival azt bizonygatja olvasóinak, hogy mennyivel nyugalmasabb öregkor várt volna az íróra az ő társaságában. Nem így alakult, Jókai elsodródott régi rokonságától, és ennek következménye lett egy keserves aggodalom. Újdonsült házaseletét illetően olyan hírek is szárnyra keltek, hogy az előzőleg családfenntartó nélkül élő, hattagú új családja a nélkülözése miatt alaposan kárpótoltatja magát az író kontójára, miközben rá kevés gondot fordít. Ám a Váli által leírtakból még ennek tudatában is kisugárzik némi elégtétel, hogy nagybátyja végül kikerült a fogadott lány köréből. Szembetűnő, hogy Rózát mennyivel több kritikában részesíti, mint az új feleség, Nagy Bella tevékenységét.

Viszont a házasságügyben Váli Marinak a legfájóbb pontot az jelentette, hogy megromlott a viszonya rajongásig szeretett Móric nagybátyjával, miközben Jókai egyedül csak rájuk, a hathalmi rokonságra tudott támaszkodni ebben az időszakban. Szakításukban Váli temperamentuma is szerepet játszott. Tudatosan vállalt özvegysége, valamint rokonait szolgálni olyan több évtizedes taposómalom lehetett számára, amely fokozatosan elnehezítette a természetét. Olyan ember volt, aki a szeretetével képes üldözni, terhessé válni, s ezt imádott nagybátyja tapasztalhatta meg a legintenzívebben.

Aki egy alkalommal aztán komolyan megorrolt unokahúgára. Váli ugyanis névtelen levelekből származó információk alapján – nagybátyja érdekében – nagyobb takarékosagra szólította fel Jókai feleségét, ezt pedig az író a családi életébe való beavatkozásként értelmezte. A számonkérésre megsértődő unokahúg bocsánatkérés mellett megígérte, hogy többé nem fog alkalmatlankodni.

Ez a konfliktus bő hat évtizedes kiváló kapcsolatuknak csupán utolsó három évét árnyékolta be, így igazságtalanok volnánk, ha megemlékező cikkünket ilyen módon zárnánk. Sokkal méltóbb, ha befejezésül Váli Mari bővebb jellemzését ismét magára Jókaira bízunk. Ő még egy évvel a konfliktust megelőzően is a következőképpen nyilatkozott unokahúgáról: „Ha írnék valaha regényt, melynek hősnője a gyermeki, a hitvesi, a rokon szeretet mintaképe, a nemes önfeláldozás, a szigorú erkölcs, a végtelen türelem, a szenvedésekben való állhatatosság tökéletes alakja: akkor csak az ő élettörténetét kellene híven leírnom. Csak azért habozok vele, mert ő nem szereti, ha beszélnek róla.”

Az író mondatai vélhetően nem túlzók, s erre talán jó példa lesz, ha elmondjuk, hogy Mari rendíthetetlen életfelfogása mennyire megmutatkozott hétköznapi megjelenésében is: frissen alapított családjának elvesztését követően már soha többé nem vetette le a gyászruhát. Fél évszázadon keresztül csak feketében láthatta a világ!

Aki meglelégszik ennyi információval, azt gondolhatja, hogy élete önző, magába forduló és céltalan volt. Ám aki belepillant emlékiratába, rájöhet, hogy ez korántsem volt így. Éppen ellenkezőleg: a súlyos krízisben mutatott hősiesség helytállása és az azt követően meglett új irány, vagyis a rokonaira vetülő szeretete, boldogságuk óhajta és benne való gyönyörködése, egész szellemisége, műveltsége, szép és jó iránti lelkesedése – még az előzőekben tárgyalt túlzásai ellenére is – azt bizonyítja, hogy mennyire törekedett felülemelkedni sorsának nehézségein. Életpéldája az ismerői szerint már saját korában is ritkaságszámba ment, s ha történeti távlatban tekintjük, visszavezet bennünket a Takáts Sándor által megírt magyar nagyasszonyok világába.

● NÉMETH TIBOR

Sokszólamú születésnap

Miben áll egy ember jelentősége? Mi múlik a személyiségen? Mit nevezünk eredménynek? Ezek a kérdések foglalkoztatnak egy ideje. Június 6-án este ugyanis különleges hangversenyen vehettem részt a Zeneakadémia Solti termében.

Ez a koncert titokban szerveződött. Sokakhoz eljutott a hívás, és felemelő volt látni, mennyien mozdultak meg közéről és távolról. A hívó szó pedig ez volt: Pröhle Henrik, a tanár úr – fuvolisták generációinak, több mint negyven muzsikusknak a mestere – nyolcvanéves!

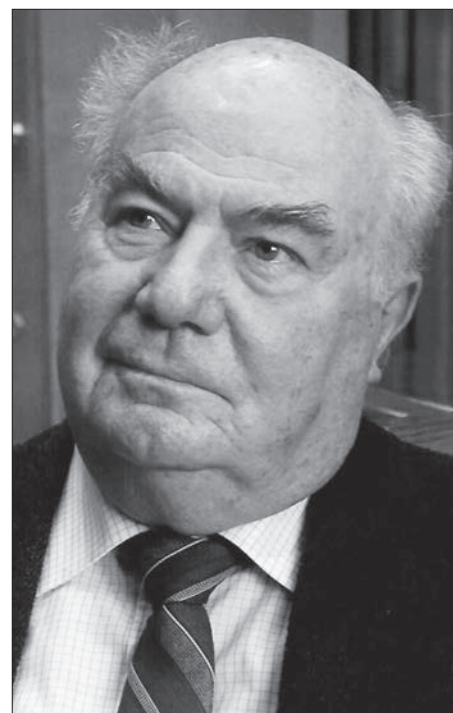
Amikor igazán lényeges történik az életünkben, sokszor csak dadogunk, banális szavakkal próbáljuk megfogalmazni azt, ami a nyelvi kifejezés fölött áll. Ezt a találkozást valóban a szeretet hozta létre. Az a szeretet, amely Pröhle Henrikből az elmúlt évtizedekben minden tanítványa felé sugárzott, most megsokszorozva töltötte be a termet. A hangverseny ötletgazdája Somogyvári Csilla volt, aki az Operaházban szólamtársa lehetett a tanár úrnak;

a „titokban szervezés” kitöltötte a család elmúlt fél évét.

Az este házigazdája, Antal Mátyás – negyedszázadig a Nemzeti énekkar karnagya – elmondta, hogy rövid ideig ő is volt Pröhle-növendék. A Zeneakadémia rektora, Vigh Andrea a protokollt félretéve személyes hangon köszöntötte az ünnepeltet. Kezdeként Zsuzsa nagymama betanításában, a hét unokára hangszerelve csendült fel a „boldog születésnapot”.

A kétórás hangverseny műsora olyan színes volt, mint amilyen változatos a tanítványok serege. A fuvola tanszak alapítója, Burose Adolf éppúgy szerepelt a szerzők között, mint a tragikusan korán eltávozott pályatárs, Gyöngyössy Zoltán. Fülep Márk hangszeresként, zeneszerzőként és átíratok készítőjeként is bemutatkozott.

A szintén idén nyolcvanéves Fekete-Győr István annak idején Pröhle Henriknak ajánlotta *Három duóját*. A hangversenyen Ittész Gergely és Kancsár Veronika szólaltatta meg ebből a második darabot. *A Melódia* Gluck *Orfeusz és Euridiké* című

operájából olyannyira közismert, hogy az elcsépeltté válás fenyegeti. Most úgy áradt a dallam Móre Irén – a Nemzeti Filharmonikusok tagja – fuvolájából és lelkéből, mintha akkor született volna, és mindenki a saját vágyait érezhette megelevenedni benne.

Drahos Béla és Madaras Gergely – a két fuvolás-karmester – Bartók Béla *44 duójából* játszott részleteket (Madaras Franciaország és Brazília között erre az egy napra jött haza). Igazi meglepetésként Adorján András, a jó barát is megérkezett Münchenből. Az utolsó műben pedig tizennyolcan álltak a színpadon, hogy előadják egy Bach-korál fuvolaátíratát. De előtte még Hafenschner Károly, a család lelkész barátja szólt az ünnepelthez, a hangszer csövének életre keltését és az Isten teremtő lehetőségét párhuzamba állítva.

Mi a titka annak a kisugárzásnak, amely évtizedek után is repülőre ültet tanítványokat, és megtölt egy koncerttermet? Lényegre törő egyszerűséggel fogalmazta meg ezt Móre Irén június 10-én délelőtt, a Bartók rádió születésnap-i beszélgetésében: az elfogadás és a hűség.

Elfogadás – teljes nyitottság a különböző személyiségekre a tanítás folyamán. Hűség a hitéhez – Pröhle Henrik a keletföldi evangélikus gyülekezet rendíthetetlen tagja. Hűség a zenéhez – vallo-mása szerint Bach *a-moll partitájának Sarabande* tétele az ő névjegye. És hűség a feleségéhez – június 24-én lesznek ötvenöt éves házasságok. Isten éltesse őket!

• ECSI ZSUZSA

FOTÓ: GÖNCZI PÉTER

Készülünk „A föld sója” találkozóra

Játszd újra, Miklós!

Találkozás Kövesdi Miklós Gáborral

– Gyermekkorában, mint a legtöbb kisfiú, trolivezető, vasutas, esetleg tűzoltó akart lenni, vagy már akkor is azt felelte: humorista?

– Volt persze egy időszak, amikor „minden”, de elég korán kiderült, hogy mégis inkább író. Akkor még senki sem vette komolyan, én sem, de valahogy mégis sikerült. Erről a pályáról kirándultam azután a stand-up irányába. A kabaré nagyon érdekelt, és kiskorom óta nagy sikereket arattam fogalmazásaimmal.

– Mi az a legkorábbi élmény, amelyet mostani pályája előzményének tekint?

– A családban vannak történetek, hogy én vicces voltam, így utólag, hogy humorista lettem, ez nyilván felnagyítódik. Diákként sokszor sikerült megnevettetni az osztálytársaimat és a tanárait, de az, hogy stand-upos legyek, olyan álmom lett volna, mint megmászni a Mount Everestet. Egyszer írtam egy verses-mesés történetet egy kismalacról, aki elszökött otthonról, de aztán csak elkapták, aztán megették szegényt. Kicsit rendhagyó mese volt ez tízévesen.

– És nem volt hepiend...

– Nem. Ha politikai karriert akarnék építeni, akkor belekapaszkodhatnék egy másik, ötödikes koromban írt fogalmazásomba, amikor is a *János vitézt* vettük. A feladatot úgy oldottam meg, hogy a kiadott témát, „Zsiványok közt jártam”, ellátam egy alcímmel: „...avagy mikor hagynak békén Grószék?” Arról szólt, hogy az állam már nem tudja másként beszédni az adót, csak útonálló révén. Eb-

Van, amikor egy mai könyvkiadó szemével elemzi a Bibliát, és figyelmeztet: jó-jó, de valami frappánsabb cím kell majd a könyvnek. Esetleg a bankkártyával fizethető offertóriumra tesz javaslatot. Az ő szájából a húsvéti történet is másképp hangzik, ha „kockáknak” – azaz az okostelefonos, facebookos kamaszoknak – meséli el. Sikeres szerző, élvonalbeli produkciókban dolgozik, de harsány nevetés fogadja poénjait lelkészkonferenciákon, egyházi rendezvényeken is. Derűs hangulatú interjúra készültem, és nem csalódtam: a riportert ritkán kerül olyan jó helyzetbe, hogy a cikkírást is végignevegtélheti. Az evangélikus Kövesdi Miklós Gábor író-humoristával, műfordítóval találkoztam.

be a dolgozatba aztán belesúrtettem az összes akkori Hofi-, Nagy Bandó-, Markos-Nádaspoént. Hát, nem arattam osztatlan sikert. A magyartanárunk keményvonalas volt, állítólag még pártértekezletet is összehívott az ügy kapcsán.

– Tehetsége révén rögtön bekerült a legnagyobbak közé. *Rádiókabaré*, *Humorfesztivál*, *Fábry-show*... Hogy emlékszik vissza a kezdeti időkre?

– Az első komolyabb lépés Forgács Gábor színművésszel való találkozásom volt, aki-

nek megtetszettek a kis jele- neteim. A megboldogult Szív Tv-n debütáltam éppen húsz éve, a *Humorforgácsok* című műsorban. Low budget, azaz alacsony költségvetésű műsor volt, szerepeltem is benne untermanként. ▶

Sajnos nagy jövője ennek nem volt, de önbizalmat merítettem belőle. 1998-ban volt a *Humorfesztivál*, az ott elért eredményem volt a belépő a továbbiakhoz, eljutottam a döntőig.

– Sőt meg is nyerte!

– Igen, pontosabban az egyik nyertese voltam. A *Rádiókabaréban* aztán megismertem a szakma legnagyobbjait, így a színészeket is. Aminek nagyon örülök, hogy egy klubrádiós kabarésorozat révén Gálvölgyi Jánossal és a már elhunyt Bajor Imrével is jó munkakapcsolatba kerülhettem.

– Fábry Sándor beválasztotta önt a gegcsapatába, ez szintén nagy elismerés. Ahhoz, hogy valaki eredeti, önálló hangon szólaljon meg, kell egy adag talentum, de bizonyára inspirációkat is kell keresni. Önt, ahogy sokunkat, az angol humor ejtette rabul. Van egyébként szakmai példaképe?

– Tizennégy-tizenöt évesen láttam a *Gyalog galoppot*, majd jött a *Monty Python repülő cirksza*, és a rajongójuk lettem; mellettük példaképemnek tekintem Dudley Moore-t, Peter Cookot és Woody Allent. Nagy kedvelője vagyok a magyar kabarénak, szoktam is mondani, hogy rajongó vagyok, aki abban a szentségben részesült, hogy foglalkozhat is azzal, ami a rajongása tárgya. Nagyon szeretem Kellér Dezsőt, az újabbak közül Hofi Gézát, Boncz Gézát, akivel volt szerencsém együtt dolgozni, valamint Sándor Györgyöt. Fábryval immár tizenhét éve dolgozom együtt. Sanyival ambivalens a kapcsolatunk: mi tűz és víz vagyunk, mind világnézetileg, mind mentalitásban. De azt hiszem, pont ebből, a két világ találkozásából tudunk mégis létrehozni valami eredetit.

– Mára megtanultuk a stand-up szót, és mostanság már elképzelhetetlen egy-egy nagyobb társasági esemény, fesztivál egy jó stand-up comedy nélkül. Mennyiben új műfaj ez, és miben áll hallatlan sikere?

– Elárulom, hogy az első magyar stand-upost úgy hívták, hogy Nagy Endre, és 1908-ban kezdte a pályáját. Író, újságíró volt, Ady Endre barátja. Kiállt a színpadra, hogy felolvassa egy novelláját. Ekkor valaki a közönségben, egy közismert kecec, beleásított. Nagy Endre szívta a fogát, de mivel húsz koronát kapott volna, még egyszer belefogott. Újra ásítózás. Erre fölment benne a pumpa, és közölte, hogy jó, hagyom a novellámat, és mondok egy mesét a vadszamarról. A közönségnek tetszett ez a váltás, és tulajdonképpen ezzel a húzással és a mesével megteremtette a stand-up alapjait. A kabaré tulajdonosa rögtön felismerte benne az új lehetőséget, és ő lett az első konferanszié is. A stand-upos egy ember mindenféle kellék nélkül, aki kiáll a színpadra, és vicceseket mond, sőt a közönség „be is szólhat neki”, ezzel spontán alakítva az előadást. Később jöttek a humoristák, Alfonzó, Sándor György, Hofi, akik a maguk írta történeteket adták elő. Ma pedig a szociális stand-up hódít, amikor valaki elmeséli, hogy például mi történt a nagymamájával a trolin, persze viccesen.

– A hitre térve: hogyan lett evangélikus?

– Ateista közegben nőttem fel. Sokfelé kerestem, de sehol nem találtam meg a nekem való felekezetet. Mormonokkal is találkoztam, de amikor kiderült, hogy már nincs többéjűség, el is veszítettem az érdeklődésemet. Gimnazista voltam, amikor Assisiben ért egy megtéréselemény. Éppen ott lett számomra egyértelmű: „Igen. Van.” Katarzis, amely nem múlik el. Későbbi feleségem révén kerültem az evangélikus egyházba, nevezetesen a bodajki Szélrózsára. Ott megtetszett a nyitottság, a légkör, a szellemiség, úgyhogy... azóta is itt vagyok. Ő gyomaendrődi evangélikus sváb családból származik, az ő gyökerei tehát régiek.

A szentendrei gyülekezethez tartozunk, feleségem a Duna-kanyarban több helyen tanít evangélikus hittant. Az ő révén lettem én is evangélikus.

– Sok jó poént, papi viccet hallani, de nagyon érzékenyen kell kezelni a hitélettel összefüggő dolgokat. Magyarul: tudni kell, miből nem szabad viccet csinálni. Milyen az egyházi, illetve a keresztény humor?

– A kollégák néha szoktak vallási poénokat mondani, de csínján bánnak vele, mert félnek. Az én megközelítem azért más, mert hívő evangélikus vagyok. Emiatt érdekelnek a témák, és sok mindent eleve vallási oldalról közelíték meg. A Biblia számomra olyan alkotás, amelyet erkölcsi alapként sok nem hívő is elfogad. Akár a mózesi törvényekre, akár Jézus tanításaira gondolunk. Gondoltam egyet, és a vallási ihletésű anyagaimat összegyűjtöttem egy estbe. Ez lett a *Játszd újra, Noé!* című műsor.

– Van egyébként kimonodottan keresztény humor művelő kollégája?

– Nem végeztem világméretű kutatást, de általában inkább a vallással szembeni kritika nyilvánul meg a humorban, lásd a *Brian életét*, de olyat én még nem láttam, hogy valaki keresztényként humorosan fogalmazná meg magát és a világot körülötte. Magyarországon semmiképpen, külföldön sem, de lehet, hogy létezik, nem tudom. A humor nagyon jó híd ahhoz, hogy összekösse a hívőket és a hívőket, illetve a hívőket és a nem hívőket. Általában a keresztény művészetnek van egy olyan sajátossága, hogy Isten nagyságát és az Istenhez való viszonyt fogalmazza meg, de magunkról nem nagyon beszélünk. Pedig sok kérdés és belső konfliktus tárgya, hogyan éljünk keresztényként a világban, mit kell tennünk, s a hibáinkat, emberi gyarlóságainkat is felünk beismerni. Ezekből a vívódásokból születtek meg az írásaim.

KISS TAMÁS FELVÉTELEI

– Jézus humoráról mit mondana?

– Jézus rengeteg humorral volt megáldva, bár ezt vicces így mondani, hiszen ő isteni személy, és hát a humort is Isten teremtette. Van, aki szerint az ember is egy nagy vicc... Jézus humora ugyanakkor szeretetteljes humor. Ő sosem bántott, nem alázott meg senkit. Az a humor sosem jó, amelyik

– A Szélrózsa is közeledik...

– Ott pedig az új műsorommal fogok debütálni, az lesz a címe, hogy *Csak az első ötszáz év nehéz*. Na, ezen a címen egy evangélikus máris nevet, más közegben meg kell magyarázni. Ez a műsorom talán bensőségebb, nekünk szólóbb lesz. Talán ez most megengedhető, de ez sem lesz kirekesztő.

házunk honlapján, ahol zárókérdésként azt kapta: mit csinál majd Kövesdi Miklós Gábor öt év múlva. Szembesítés következik.

– Mit válaszoltam? [Nevet, megnézi.]

– Így könnyű...

– Fordítok azóta is, éppen egy Wodehouse-köteten dolgozom. A humor ma is instabil műfaj, a Fábry-show-ban most is dolgozom, de a legfontosabb: azóta nem hárman, hanem négyen vagyunk a családban! 2012-ben megszületett Jonatán is, és egészen elképesztő, hogy egy kisgyerek mennyire meg tudja változtatni az ember életét jó irányba. A nagyfiam már tizenhat éves, felvették a Deák Téri Evangélikus Gimnáziumba, és Fóton már ötödikször vesz részt a kántorképzőn, karvezetést, orgonát tanul. Szentendrén már szokott segédkantorkodni. Sok szállal kötődünk mindannyian a hithez, az egyházhoz.

● STIFNER-KÓHÁTI DOROTTYA

Az a humor sosem jó, amelyik lefelé mutat! Az a jó, amelyik fölfelé mutat, vagy úgy mutat másokra, hogy magamra mutatok: én, mi ilyenek vagyunk. Jézus annak is példája, hogy hogyan kell helyesen humorizálni. És isteni humora van!

lefelé mutat! Az a jó, amelyik fölfelé mutat, vagy úgy mutat másokra, hogy magamra mutatok: én, mi ilyenek vagyunk. Jézus annak is példája, hogy hogyan kell helyesen humorizálni. És isteni humora van!

– Mivel készül „A föld sója” fesztiválra?

– A már említett *Játszd újra, Noé!*-t azért választottam, mert ezt felekezeti hovatartozástól, világnézettől és nemzetiségtől függetlenül lehet élvezni, a viszályjelzések ezt igazolták.

– Erről elárulna még valamit az ősbemutató előtt?

– Azt, hogy még mindig írom, majd előtte két nappal fejezem be! A stand-up azért jó, mert például a *Hamletet* nem lehet átírni egyik előadásról a másikra, míg én akár egész blokkokat kicserélhetek. Előfordul, hogy nekem is beszólnak, ahogy pont a *Noé* bemutatóján történt. Éppen Schmitt Pálról beszéltem...

– Pontosan öt éve készült önnel egy interjú egy-

Kövesdi Miklós Gábor „A föld sója” találkozón július 8-án 14.30-tól, a Szélrózsa találkozón július 28-án 14.30-tól lép fel.

Ti vagytok

a föld sója

KÖZÉP-EURÓPAI KERESZTÉNY TALÁLKOZÓ
BUDAPEST

2016. július 7–10.
Te ott leszel?

50 ÉVE HARANGÖNTÉS
ŐRBOTTYÁNBAN
GOMBOS MIKLÓS
aranykoszorús
harangöntőmester

Kiváló magyar szakemberek által készített, külföldön is elismert magyar termékeket gyártunk (harangjátékokat is) a harangokkal kapcsolatos bármely munkához.

harangontes.hu – harangontode.hu

Levél cím: 2162 Órbottyán, Rákóczi u. 121.
Mobil: 30/948-9575, fax: 28/361-770.
E-mail: gombosmi@harangontes.hu.

Templomok, templomtornyok felújítása, vilámvédelem kiépítése. Több mint 30 év referenciával. Bede László, 06-30/943-5089.

Evangélikus közéleti blog

- Társadalom és egyház
- Kereszténység és közélet
- Krisztus és a 21. század
- A világ (nem csak) lutheránus szemmel

Kötőszó – Rákérdez, következtet, összekapcsol.

Olvassa, kövesse és ossza meg!

kotoszo.blog.hu

Evangélikus Élet-előfizetés jelentős kedvezménnyel

Ha megrendeli lapunkat, és hoz magával még egy előfizetőt, akkor mindkettejük előfizetése ajándék hónapokkal hosszabbodik. Negyedéves előfizetéshez egy, fél éveshez két, egész éveshez pedig négy további hónap az ajándék.

Az Evangélikus Életet megrendelheti e-mailben a kiado@lutheran.hu címen és telefonon is: 06-1/317-5478 vagy 06-20/824-5518. Előfizetési díjaink: egy hónapra 1195 Ft; negyedévre 3575 Ft; fél évre 7150 Ft; egy évre 14 300 Ft.

Cseresznyés pite

Hozzávalók

(4 adag)

2 db tojás
5 dl tej
10 dkg cukor
15 dkg finomliszt
2 dkg margarin
30 dkg cseresznye

Elkészítés

A tojásokat habosra keverjük a cukorral, majd hozzáöntjük a tejet. Apránként hozzáadjuk a lisztet, és csomómentesre keverjük, így palacsintatészta állagú masszát kapunk. A vajjal vékonyan kikenjük a piteformát. Beöntjük a tésztát, és a tetején egyenletesen elosztjuk a kimagozott cseresznyéket. 190 fokra előmelegített sütőben először 10 percig sütjük, majd 180 fokon további 30 perc alatt készre sütjük.

● M. T. ZS.

Íz étvágyat!

Fekete gólya

A falu főutcáján, a villanyoszlopra erősített állványon lévő nagy fészken kelepelő gólyát mindenki ismeri, de azt már kevesebben tudják, hogy van egy félnékebb, az erdők mélyén élő fajtestvére, a fekete gólya. Hosszú csőre és lába szintén piros, alsóteste fehér, egyébként fekete, zöldes és bíboros csillogással. A hím és

a tojó hasonlóan színezett. A fekete gólya a folyók ártereit és az öreg állományú erdőket kedveli, különösen, ha ott patakok és kis tavak is vannak. Hazánkban a Dunántúl déli felén a leggyakoribb.

Vonuló madár, a telet Afrika keleti és déli tájain tölti. Márciusban érkezik, ettől kezdve figyelhetitek meg az erdő felett keringő nagy madarat. Gallyakból, gyökérdarabokból, földcsomókból épült fészkeket többnyire viszonylag alacsonyan, tíz-tizenöt méterre építik. Mindkét madár dolgozik, szorgalmasan hordják a földön talált száraz ágakat, de amikor a fészkekre érkeznek, nem kelepelnek úgy, mint fehér rokonaik. A fészket a párok több éven át használják, és tavaszonként tatarozzák. Így a kezdetben nem túl nagy fészkek idővel tekintélyesre növekedhet. Előfordul, hogy ragadozó madarak elhagyott otthonait foglalják el és építik tovább.

A tojó április első felében rakja le három-öt fehér tojását. A szülők felváltva kotlanak. Amikor a váltás megérkezik, a tojásokat melengető madár átadja a helyet, kicsit tollázkodik, aztán elrepül táplálékot keresni. A fiókák körülbelül negyven nap alatt kelnek ki. Anyjuk eleinte állandóan velük marad, melengeti és védelmezi őket, a táplálékot a hím hordja. Torokzacskójába gyűjti a békákat, békalárvákat, apró halakat, gilisztákat, vízi rovarokat, és úgy viszi őket a fészkekhez. A táplálékgyűjtő helyekre, erdei tavakhoz, patakokhoz akár tíz kilométernyire is eljár. A fiókák több mint egy hónapig maradnak a fészkekben, utána a környéket járják.

A fekete gólya fokozottan védett, természetvédelmi értéke ötszázezer forint. Gyakorlati védelmével a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület külön munkacsoportja foglalkozik.

● SCHMIDT EGON

Kérdések:

1. Mit gondolsz, milyen súlyú egy fekete gólya?
2. Mikor indulnak dél felé?
3. Vajon hány pár él hazánkban?

RAJZ: BUDAI TIBOR

Ha sikerül lefényképezned az erdő felett keringő madarat, a képet küldd be a szerkesztőségünkbe. De érdemes őket figyelni és persze fényképezni a nyár végén is, amikor a nagy legelőkön - gyakran fehér gólyákkal együtt - vadásznak sáskákra és mezei pockokra. Akár kisebb csapatokat is lefényképezhetsz. Címünk: Evangélikus Élet szerkesztősége, 1091 Budapest, Üllői út 25.; e-mail: evelet@lutheran.hu.

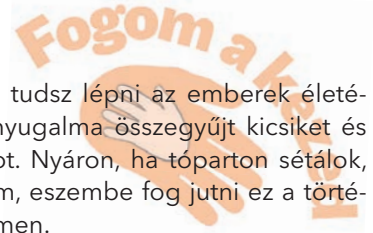
Ekkora halat fogtam!

Gyerekkorom viccében a horgász dicsekszik így, ezzel a címbeli mondattal. Eközben jól szét-tárja a karjait, hogy meg is mutassa a hal nagyságát. De aki nagyon figyel, látja, hogy ez bizony hözöngés. A hal igazi méretét alig észrevehetően két ujjával, a kisarasszal mutatja.

Olvasd el Lukács evangéliumából az 5. fejezet 1–11. versét! Az emberek, akik akkor régen ott álltak a tó partján, bizonyára látták messziről a rengeteg halat, amelyet Péter és társai kifogtak. De csak aki nagyon figyelt, az vehette észre, hogy ezenkívül mi történt még. Péter egyáltalán nem hözöngött. Sőt! Nagyon is alázatosan állt Jézus előtt. Ezáltal nyílt meg szíve a még sokkal nagyobb csoda előtt. Észrevette, hogy Jézus nemcsak a hajójába lépett be, de az életébe is: most már valami más lett a fontos, mint ami eddig volt. Új feladatot kapott Jézustól. Ezentúl nem a halakat kell összegyűjtenie, hanem... A választ megtudod a rejtvényből. De vajon ehhez is szükség van hálóra? Vagy elég lesz a szavak ereje?

Úr Jézus!

Észrevettem, hogy te most is be tudsz lépni az emberek életébe. Szavad ereje és szereteted nyugalma összegyűjt kicsiket és nagyokat, mint egy nagy családot. Nyáron, ha tóparton sétálok, strandolok, vagy halat vacsorázom, eszembe fog jutni ez a történet. Legyél ott is velem, kérlek! Ámen.

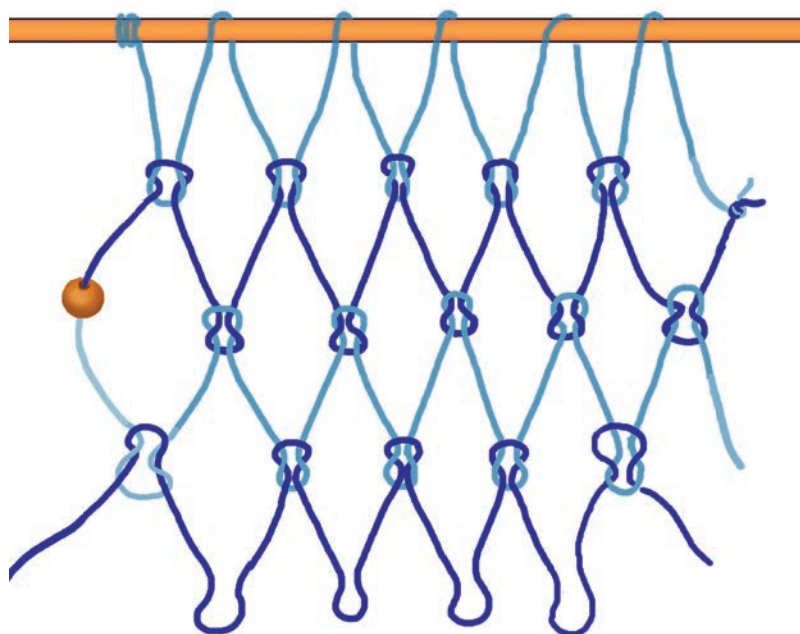

REJTVÉNY

....., ezentúl
..... halász leszel!

► Rakd össze a képrejtvény darabjait, majd egészítsd ki a mondatot! A helyes megfejtést szerkesztőségünk címére beküldők között jutalmat sorsolunk ki. Neved mellett az életkorodat is tüntesd fel!

► Téged milyen kérdés foglalkoztat? Ha megírod, a Töprengő szívesen keresi veled együtt a választ.

Készíts haláshálót!

Tekerj lazán erős fonalat egy rúdra! Ezután a képen látható módon hurkold át egyenként minden íven a következő szálát (lehet ez az előző szál folytatása is). Addig folytathatod, ameddig a kitartásodból telik. A háló oldalsó széléit csomókkal vagy ráfűzött gyöngyökkel erősítheted meg.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (június 26.) Amikor látták, hogy milyen bátran beszél Péter és János, és felfogták, hogy ők irástudatlan és iskolázatlan emberek, elcsodálkoztak. Azt is megtudták, hogy Jézussal voltak. ApCsel 4,13 (1Móz 26,24; Lk 5,1–11; 1Kor 1,18–25; Zsolt 73) Gyülekezetünk egyik volt felügyelőjének egy csendeshétségén tett bizonyágtétele jutott eszembe. Ezen az alkalmon egy parasztember beszélt a megtéréséről, hitéről, lebilincselő erővel és bölcsességgel. Vágyakozva hallgatta őt a több tudományos fokozattal rendelkező gyülekezeti tagunk. Számára ez az esemény isteni jel, isteni csoda volt. Magával ragadta, őt magát is tanúságtévővé tette. Isten ugyanis a jelenléte által bárkit alkalmassá tehet a tanítványságra.

Hétfő (június 27.) Egy Isten van, és rajta kívül nincsen más; és ha szeretjük őt teljes szívünkkel, teljes elménkkel és teljes erőnkkel, és ha szeretjük felebarátunkat, mint magunkat, sokkal több az minden égő- és véresáldozatnál. Mk 12,32–33 (Zsolt 31,24a; Gal 1,13–24; 2Móz 14,15–31) Egy írástudó válasza van előttünk mai igénkben. Jézus vele beszélget, s a végén, amikor az írástudó értelmesen felel, ezt mondja neki a Mester: „Nem vagy messze az Isten országától.” (Mk 12,34) Egyszerre dicséret és lehangoló tényközlés ez tőle. Hogy miért? János apostol adja meg rá levelében a választ: „Ez a szeretet, és nem az, ahogy mi szeretjük Istent, hanem az, hogy ő szeretett minket, és elküldte a Fiát engesztelő áldozatul bűneinkért.” (1Jn 4,10) Ez a kiindulópont, ez az alap. A mi Isten-és emberszeretetünk csak válasz erre. Vele, általa azonban sikerülhet bejutni Isten országába.

Kedd (június 28.) Békességet hagyok nektek, az én békességemet adom nektek, de nem úgy adom nektek, ahogyan a világ adja. Ne nyugtalanokdjék a ti szívetek, ne is csüggedjen! Jn 14,27 (Ézs 55,12a; Róm 9,14–23[24–26]; 2Móz 15,1–21) Jézus búcsúszavait titok lengi körül. A Pártfogóról beszél, arról a megtartó szolgálatáról, amely igazából csak az övéi számára megtapasztalható és érezhető. Az ő békessége erőforrás az övéi számára. Ennek valóságát, megtartó erejét csak az ismeri, aki megkapta tőle ezt az ajándékot. Aki részesült ebből, vágyik erre. Szabad érte könnyörögni.

Szerda (június 29.) [Isten] nem hagyta magát bizonyosság nélkül, mert jötevőtök volt, a mennyből esőt adott nektek, és termést hozó időket, bőven adott nektek eledelt és szívbéli örömet. ApCsel 14,17 (5Móz 8,10; Ez 2,3–8a; 2Móz 15,22–27) Pál apostol

a teremtő és gondviselő Istenről tesz tanúságot. Az életet adó és fenntartó Istenre hivatkozik. Őt mindenki megérezhette, megtapasztalhatta. Minket is emlékeztet ez az ige. Lássuk meg a jót, a szépet életünk megannyi körülményében! A minket körülvevő természet, isteni szépség is tanúskodik az ő jóságáról és szeretetéről. Ő így is üzen nekünk!

Csütörtök (június 30.) Láttam, hogyan élt, mégis meggyógyított! Vezetem őt, vigasztalással fizetek neki. Ézs 57,18 (Mk 6,12–13; ApCsel 15,4–12; 2Móz 16,1–16) Kielezett élethelyzeteinkben mekkora szerepe lehet egy-egy szónak: „szeretlek”, „felvételt nyert”, „sikeresen teljesítette”, „igen”. Életutunk fordulópontjait jelentik ezek a szavak. Izrael életében így jelentett fordulópontot ez az ige, azon belül a két tagmondatot összekapcsoló „mégis” kötőszó. Nem érdemei alapján, nem teljesítménye alapján viszonyul Isten az ő népéhez. Meggyógyít, megvigasztal mindenkit, aki hozzá tér.

Péntek (július 1.) Pál írja: Azért, hogy másoknak könnyebbé-
gük legyen, nektek ne legyen nyomorúságotok. Ellenben az egyenlőségnek megfelelően a mostani időben a ti fölöslegetek pótolja azok hiányát, hogy máskor azok fölöslege is pótolja majd a ti hiányotokat, hogy így egyenlőség legyen. 2Kor 8,13–14 (1Krn 29,14; Lk 22,31–34; 2Móz 16,17–36) A jeruzsálemi gyülekezet számára szervezett gyűjtés a kereszténység hajnalán valami egészen különös helyzetet mutat be. Több száz, akár több ezer kilométerre lévő közösségek egymást támogató szeretetéről olvasunk ebben a részletben. Az isteni szeretet határtalanságáról tanúskodik ez az esemény. Krisztus műve ez a testvéri szeretet. Vajon ma megtapasztalhatók-e hasonló gesztusok gyülekezeteinkben?

Szombat (július 2.) Ő szabadított meg minket a sötétség hatalmából, és ő vitt át minket szeretett Fiának országába. Kol 1,13 (Zsolt 30,4; Fil 3,12–16; 2Móz 17,1–16) A közelmúltban láttam egy a hidegháború idején játszódó filmet. A főhős ügyvéd, akinek egy amerikai repülő pilótáját kell túszcserét ajánlva kiszabadítania. Tárgyalásainak során sok nehézséggel kell megküzdenie, de leleményessége, bátorsága révén sikerül célt érnie. A biztos halálból menti ki hazája katonáját. Sokszor elfeledkezünk róla, hogy ennél sokkal súlyosabb és nagyobb áldozatot követelő esemény áll a szabadulásunk mögött. Megmenekültünk, az Úr a sötétség hatalmából az ő országába menekített át, hogy életünk legyen. Hála legyen neki ezért!

● KECZKÓ PÁL

Evangélikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház lapja – megjelenik kéthetente

E-mail: evelet@lutheran.hu. • EvÉlet on-line: www.evangelikusélet.hu. • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu. Előfizetés: kiado@lutheran.hu.
• Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 25. fszt. 2. Tel.: 06-20/824-5519. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.balla@lutheran.hu).
Főszerkesztő: T. PINTÉR KÁROLY (karoly.pinter@lutheran.hu). Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sador.dobsonyi@lutheran.hu). Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUZSANNA (matetot@gmail.com). Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu). Rovatvezetők: KENDEH K. PÉTER – Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap igéje (mariann.matrai@lutheran.hu), LACKNER NÉ PUSKÁS SÁRA – Gyermekeknek (keszniegyul@gmail.com), TAMÁSY TAMÁS – Új nap – új kegyelem (tamytam@online.hu), DR. ECSEDI ZSUZSA – Cantate (zesu@lutheran.hu), KOVÁCS ELEONÓRA – Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu). Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518.
Felelős kiadó: KENDEH K. PÉTER (peter.kendeh@lutheran.hu). Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.). Felelős vezető: NAGY ZOLTÁN.
Árusítja a kiadó. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág ingyenes telefonszámán: +36-40/565-656 és a Luther Kiadónál. • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302. Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyedévre 3575 Ft, fél évre 7150 Ft, egy évre 14 300 Ft, európai országba egy évre 48 100 Ft (172 euró), egyéb külföldi országba egy évre 56 320 Ft (201 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Címlapfotó: KISS TAMÁS.

Ára: 450 Ft

5. SZLOVÁK EVANGÉLIKUS EGYHÁZI NAPOK

2016. július 6–8.
Békéscsaba

Az 5. szlovák evangélikus egyházi napok programja

2016. július 6., szerda

- 14.00–16.00 Érkezés Békéscsabára, a szálláshely elfoglalása
- 15.00–16.00 Szlovák ajkú evangélikusok vezető képviselőinek tárgyalása
- 16.30–17.30 Vacsora
- 18.00–19.00 Esti istentisztelet
- 20.00–23.00 Találkozó egyházi énekek mellett

2016. július 7., csütörtök

- 08.00–09.30 Találkozó a hármass együttműködés tagjaival
- 10.00–11.30 Ünnepi istentisztelet
- 11.30–13.00 Ebéd, népdalok
- 13.00–14.30 Fórumbeszélgetések
- 15.00–18.00 Határon túl élő szlovák evangélikusok bemutatkozása
- 18.30–20.00 Vacsora, népdalok
- 20.00–22.30 Színházi előadás: Pevec Boží
- 20.00–22.30 Egyházzenei koncertek
- 22.30–00.00 Kötetlen találkozó – „éjszaka a sátorban”

2016. július 8., péntek

- 08.00–08.45 Reggeli áhítat
- 09.00 Indulás Budapestre

„Királyoknak is elmondom intelmeidet,

és nem vallok szégyent.” (Zsolt 119,46)

**Közép-európai keresztény találkozó
2016. július 7–10.
Budapest**

2016. július 7-10.

— Ti vagytok —
a föld sója

KÖZÉP-EURÓPAI KERESZTÉNY TALÁLKOZÓ

— BUDAPEST —

előadás

koncert

táncház

workshop

fórum

istentisztelet

kórus

www.foldsojatalalkozo.hu